CONSILIUL ORĂȘENESC IALOVENI
Primăria orașului Ialoveni

DOCUMENT APROBAT PRIN DECIZIA
NR. _____2026

Strategia de dezvoltare socio-economică a or. Ialoveni pentru perioada 2026-2031

Ialoveni 2025

SUMAR EXECUTIV

Introducere
1. Documente de bază în procesul de planificare
2. Context strategic
   2.1 Context raional și rolul strategic al orașului Ialoveni
   2.2 Context național și rolul strategic al orașului Ialoveni
   2.3 Context european
3. Analiza Socio-Economică a orașului Ialoveni
   3.1 Orașul Ialoveni în trecut și prezent
      Amplasare geografică şi spaţială
      Clima, flora, fauna
      Istoria oraşului
      Structura şi imaginea oraşului
      Bilanţ teritorial
   3.2 Evoluţia populaţiei
   3.3 Prognoza evoluţiei populaţiei
   3.4 Locuinţe
   3.5 Piaţa forţei de muncă
   3.6 Economie
   3.7 Turism
   3.8 Educaţie şi infrastructură educaţională
   3.9 Servicii sociale
   3.10 Sistemul de sănătate
   3.11 Cultură și patrimoniu cultural
      Activități culturale și sportive
   3.12 Sport şi agreement
   3.13 Administrația
   3.14 Circulaţie, transport şi logistică
   3.15 Infrastructura tehnico-edilitară
   3.16 Mediu
4. Analiza SWOT
      4.1 Imaginea oraşului şi locuirea
      4.2 Economie şi piaţa forţei de muncă
      4.3 Turism, cultură, agrement şi sport

4.4 Ştiinţă, educaţie, social şi sănătate
4.5 Mediu, transport, infrastructură tehnico-edilitară
4.6 Administraţie
4.7 Concluzii și constatări strategice
5. Viziune și obiective de dezvoltare
5.1 Viziunea 2031
5.2 Obiective de dezvoltare și direcții de intervenție
7. Portofoliul de proiecte
8. Implementarea, monitorizarea și evaluarea strategiei
9. Concept de finanțare
Parteneriate și Alte Oportunități
Observații finale

Introducere

Strategia de dezvoltare socio-economică a orașului Ialoveni pentru perioada 2026–2031 (SDSEI 2026–2031) reprezintă documentul de orientare principal al administrației locale, menit să asigure o dezvoltare durabilă, competitivă și integrată în contextul național și european.

Elaborarea sa se bazează pe următoarele premise esențiale:

- **Integrarea europeană**: Republica Moldova se află în proces de aderare la Uniunea Europeană, iar orașul Ialoveni, ca parte a Regiunii de Dezvoltare Centru și zonă periurbană a capitalei, trebuie să-și alinieze direcțiile de dezvoltare la principiile și standardele europene, valorificând oportunitățile oferite de programele de preaderare și cooperare transfrontalieră.
- **Rolul strategic național și regional**: Ialoveni este centrul administrativ al raionului, cu o populație de peste 14.600 locuitori, având funcții economice, educaționale și instituționale relevante. Poziționarea sa geografică, la doar 10 km de Chișinău, îi conferă potențial de integrare metropolitană și de conectare la coridoarele de transport și logistică internațională.
- **Principiile dezvoltării durabile**: documentul se fundamentează pe pilonii prosperității socio-economice, protecției mediului, coeziunii sociale și digitalizării serviciilor publice. Aceste direcții sunt în concordanță cu Agenda 2030 a ONU, Strategia „Moldova Europeană 2030” și politicile de coeziune ale Uniunii Europene.
- **Necesitatea modernizării infrastructurii și serviciilor**: orașul dispune de un Plan Urbanistic General elaborat în 2006, care necesită actualizare. Extinderea infrastructurii de mobilitate, digitalizare, utilități și locuire, precum și revitalizarea spațiilor publice și protecția mediului sunt priorități majore pentru perioada 2026–2031.
- **Identitatea culturală și istorică**: fondat în 1436, Ialoveni are o moștenire culturală și istorică valoroasă, care poate fi transformată într-un motor de dezvoltare turistică și educațională, consolidând imaginea orașului ca nod urban european.

Această strategie își propune să ofere un cadru coerent pentru acțiunile administrației locale, să mobilizeze resurse interne și externe, și să asigure o dezvoltare echilibrată, reziliență și competitivă a orașului Ialoveni, în beneficiul comunității și în spiritul integrării europene.

În egală măsură, implementarea consecventă a Planului de acțiuni și atingerea indicatorilor de dezvoltare stabiliți constituie cheia transformării orașului Ialoveni într-un pol urban modern și competitiv. Acest proces va asigura un ritm dinamic de evoluție pe termen mediu, prin proiecte concrete, măsurabile și monitorizabile, care să răspundă nevoilor comunității și să valorifice oportunitățile de finanțare disponibile. Printr-o abordare orientată spre rezultate, administrația locală va putea demonstra progres vizibil în domenii precum infrastructura, economia, serviciile publice și coeziunea socială, consolidând încrederea cetățenilor și atractivitatea orașului pentru investitori și parteneri internaționali.

1. Documente de bază în procesul de planificare

În procesul de elaborare a Strategiei de dezvoltare socio-economică a orașului Ialoveni pentru perioada 2026–2031 (*în continuare, SDSEI 2026-2031*) , conceptul de dezvoltare durabilă reprezintă un pilon esențial, orientat spre identificarea de soluții viabile la provocările actuale, cu scopul de a asigura un viitor sustenabil pentru generațiile următoare. În contextul integrării Republicii Moldova în spațiul european și al alinierii la valorile și standardele Uniunii Europene, strategia locală va reflecta principiile fundamentale ale dezvoltării durabile promovate la nivel european, care includ:

- Stimularea prosperității socio-economice prin inițiative locale și regionale
- Protejarea mediului și combaterea schimbărilor climatice
- Promovarea egalității și consolidarea coeziunii sociale
- Dezvoltarea parteneriatelor internaționale și cooperarea transfrontalieră

Aceste direcții vor ghida acțiunile strategice ale orașului Ialoveni, contribuind la modernizarea infrastructurii, creșterea competitivității locale și îmbunătățirea calității vieții pentru toți locuitorii.

În contextul elaborării SDSEI 2026–2031, politicile de coeziune și dezvoltare regională ale Uniunii Europene oferă un cadru de referință valoros pentru orientarea investițiilor publice și consolidarea capacităților administrative locale. Deși Republica Moldova nu este încă stat membru al Uniunii Europene, statutul de țară candidată permite alinierea strategică la principiile și mecanismele europene, precum și accesul gradual la instrumente de sprijin financiar, inclusiv prin programe de preaderare, parteneriate bilaterale și inițiative transfrontaliere.

Astfel, orașul Ialoveni își va fundamenta direcțiile de dezvoltare pe modele europene de planificare teritorială, cu accent pe coeziune socială, competitivitate economică, protecția mediului și conectivitate regională. În paralel, vor fi identificate oportunități de finanțare prin programe precum Instrumentul de Preaderare (IPA), Inițiativa EU4Moldova, și alte surse disponibile pentru statele partenere, contribuind la modernizarea infrastructurii, digitalizarea serviciilor publice și creșterea atractivității investiționale.

În contextul dezvoltării urbane integrate şi a efectelor sale naționale, următoarele documente sunt de o importanţă majoră pentru atingerea obiectivelor:

1. **Programul național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană 2025–2029** (Link)
    - Document strategic care trasează pașii concreți pentru armonizarea legislației și instituțiilor cu acquis-ul UE.
    - Include măsuri sectoriale, termene și responsabilități pentru avansarea procesului de aderare.
    - Relevanță: oferă cadrul de integrare europeană ce trebuie reflectat în strategiile locale.
2. **Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”** (Link)
    - Viziune pe termen lung pentru transformarea socio-economică a țării.
    - Priorități: stat de drept, economie competitivă, infrastructură modernă, servicii publice de calitate.
    - Relevanță: fundamentează obiectivele de dezvoltare durabilă la nivel local.
3. **Planul național de dezvoltare 2025–2027** (Link)

    - Instrument operațional pentru implementarea Strategiei „Moldova Europeană 2030”.
    - Include proiecte prioritare, alocări bugetare și indicatori de progres.
    - Relevanță: sursă de aliniere pentru proiectele locale eligibile la finanțare națională.
4. **Strategia de reformă a administrației publice 2023–2030** (Link)
    - Vizează eficientizarea instituțiilor publice, digitalizarea serviciilor și profesionalizarea funcției publice.
    - Relevanță: oferă direcții pentru modernizarea administrației locale din Ialoveni.
5. **Programul de implementare al Strategiei de reformă a administrației publice 2023–2026** (Link)
    - Detaliază acțiunile, termenele și resursele necesare pentru aplicarea reformei.
    - Relevanță: ghid pentru adaptarea structurilor locale la cerințele de eficiență și transparență.
6. **Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă** (Link)
    - Transpunerea la nivel național a celor 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) ale ONU.
    - Relevanță: oferă un cadru universal pentru integrarea durabilității în strategia locală.
7. **Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022–2028** (Link)

- Promovează echilibrul teritorial, reducerea disparităților și dezvoltarea zonelor urbane și rurale.
- Relevanță: sprijină proiectele de infrastructură și revitalizare urbană în orașe precum Ialoveni.

2. Context strategic

2.1 Context raional și rolul strategic al orașului Ialoveni

1. Poziționare geografică și funcțională:

- orașul Ialoveni este centrul administrativ al raionului Ialoveni, parte a Regiunii de Dezvoltare Centru;
- situat în imediata vecinătate a municipiului Chișinău, funcționează ca zonă periurbană cu potențial de integrare metropolitană;
- are acces direct la infrastructura națională de transport, piețe de muncă și servicii urbane.

2. Pondere demografică și economică:

- reprezintă cel mai urbanizat nucleu al raionului, cu o populație estimată de peste 15.000 locuitori;
- concentrează o parte semnificativă din activitatea economică, educațională și instituțională a raionului;
- este un pol de atracție pentru locuitorii din comunele învecinate, în special pentru servicii publice, comerț, educație și sănătate.

3. Relevanță administrativă și instituțională:

- găzduiește sediul Consiliului Raional, instituții deconcentrate, unități medicale și educaționale de nivel raional;

- este punctul de coordonare pentru proiectele de dezvoltare locală și regională, inclusiv cele finanțate din surse externe.

4. Potențial de dezvoltare și conectivitate:

- poziția sa geografică permite extinderea infrastructurii de mobilitate, digitalizare și utilități în parteneriat cu Chișinău;
- poate deveni un model de revitalizare urbană, cu accent pe spații publice, locuire, eficiență energetică și economie locală;
- este eligibil pentru programe de dezvoltare regională și transfrontalieră, inclusiv prin fonduri europene de preaderare.

2.2 Context național și rolul strategic al orașului Ialoveni

Orașul Ialoveni se află într-o poziție strategică în cadrul procesului de modernizare și dezvoltare teritorială a Republicii Moldova, fiind parte a Regiunii de Dezvoltare Centru și situat în imediată vecinătate a municipiului Chișinău. Această poziționare geografică favorabilă îl transformă într-un nod urban cu potențial de integrare metropolitană, capabil să contribuie activ la obiectivele naționale de coeziune teritorială, eficiență administrativă și creștere economică sustenabilă.

În contextul național, orașul Ialoveni joacă un rol esențial în consolidarea capacităților locale, în furnizarea de servicii publice de calitate și în atragerea investițiilor. Ca reședință a raionului Ialoveni, orașul concentrează funcțiile administrative, economice și instituționale ale zonei, fiind un punct de referință pentru locuitorii din localitățile rurale învecinate. Prin urmare, dezvoltarea sa are un impact direct asupra echilibrului teritorial și asupra implementării politicilor publice la nivel local.

SDSEI 2026–2031 se aliniază la documentele naționale de planificare, precum Strategia „Moldova Europeană 2030”, Planul Național de Dezvoltare 2025–2027 și Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană. Acestea promovează o viziune integrată asupra dezvoltării durabile, digitalizării, infrastructurii moderne și incluziunii sociale, obiective care pot fi transpuse la nivel local prin proiecte adaptate specificului orașului.

În plus, orașul Ialoveni este eligibil pentru participarea la programe de revitalizare urbană, dezvoltare regională și cooperare transfrontalieră, inclusiv prin instrumente europene de preaderare. Poziția sa în apropierea coridoarelor de mobilitate națională și internațională îl recomandă ca punct de legătură între capitală și zonele rurale, cu potențial de integrare în rețelele economice, logistice și de servicii.

Din perspectiva dezvoltării durabile, orașul Ialoveni dispune de un cadru favorabil pentru investiții în infrastructură, eficiență energetică, digitalizare și economie locală. Tendințele demografice, migrația internă, cererea de locuire și extinderea serviciilor publice creează premise pentru o transformare urbană sustenabilă. În același timp, identitatea culturală și istorică a orașului, cu

rădăcini documentate din secolul al XV-lea, oferă oportunități pentru promovarea turismului, educației și patrimoniului local.

Prin urmare, Strategia de Dezvoltare a orașului Ialoveni pentru perioada 2026–2031 trebuie să reflecte rolul său strategic în contextul național, consolidându-i poziția ca centru urban dinamic, conectat, rezilient și capabil să contribuie la obiectivele de modernizare, integrare europeană și dezvoltare durabilă ale Republicii Moldova.

2.3 Context european

Orașul Ialoveni se află într-un moment - cheie de repoziționare strategică, în contextul avansării Republicii Moldova pe calea integrării europene. Ca parte a Regiunii de Dezvoltare Centru și zonă periurbană a capitalei, Ialoveni are potențialul de a deveni un nod urban european, conectat la rețelele de mobilitate, cooperare și investiții transnaționale.

1. Aliniere la obiectivele europene

Strategia de Dezvoltare a orașului Ialoveni 2026–2031 se aliniază la principiile dezvoltării durabile promovate de Uniunea Europeană, inclusiv:

- Tranziția verde și protecția mediului
- Digitalizarea și inovarea
- Coeziunea socială și incluziunea teritorială
- Mobilitate inteligentă și conectivitate logistică

Aceste direcții sunt reflectate în documentele europene de referință, precum Agenda 2030, Politica de Coeziune și Inițiativa „EU4Moldova”.

2. Orașe înfrățite și cooperare internațională

Orașul Ialoveni este înfrățit cu mai multe localități europene și regionale, consolidându-și profilul internațional și capacitatea de cooperare intercomunitară. Printre partenerii săi se numără:

- Pitești (România) – cooperare în domeniul cultural, educațional și administrație publică;
- Toplița (România) – parteneriate în domeniul turismului și revitalizării urbane;
- Miercurea Ciuc (România) – schimburi de bune practici în infrastructură și dezvoltare locală;
- Topraisar (România) – colaborare în domeniul dezvoltării rurale, educației și administrației locale;
- Dorohoi (România) – proiecte comune în cultură, educație și incluziune socială;
- Câmpina (România) – parteneriate în urbanism, mediu și infrastructură;
- Mioveni (România) – cooperare administrativă și economică, cu accent pe dezvoltarea locală;
- Senec (Slovacia) – schimburi educaționale, culturale și proiecte pentru tineret, inclusiv sistem de alimentare cu apă și sanitație;
- Force (Italia) – cooperare în domenii administrative și culturale;
- Montefortino (Italia) – schimburi în administrație publică și dezvoltare locală;

- Comunele Amandola, Montedinove, Montefalcone, Appennino, Montelparo, Santo Vittoria; provincia Ascoli Piceno (Italia) – proiecte comune în administrație provincială și dezvoltare regională;
- Gmina-Lesznowola (Polonia) – colaborare în administrație locală și proiecte comunitare;
- Pocheon (Coreea de Sud) – schimburi culturale și educaționale;
- Tomești (România) – donații de echipamente medicale (ambulanță către SAMU), biciclete pentru instituții de învățământ și echipamente de urgență (generator) în cadrul proiectului "Equipping Tomesti and Ialoveni with emergency response equipment";
- Radnevo (Bulgaria) – cooperare în administrație publică și proiecte sociale;
- Pașcani (România) – donații pentru reconstrucția trotuarelor (10.000 euro), cărți pentru bibliotecă, utilaje tehnice și perdele pentru școli (gimnaziul Grigore Vieru);
- Brebu (România) – colaborare în administrație locală și dezvoltare rurală;
- Chișineu Criș (România) – burse universitare la Universitatea „Vasile Goldiș" din Arad (facultățile de juridică și medicină);
- Gliboca (Ucraina) – schimburi culturale și administrative;
- Buftea (România) – donații de echipamente pentru copii (trenuț de agrement) și construcția unui garaj aferent;
- Ineu (România) – cooperare în administrație publică și proiecte locale;
- Vulcan (România) – parteneriate în dezvoltare economică și comunitară;
- Tolpița (România) – organizarea de excursii și cazare pentru copii de la Școala primară „Ion Creangă" din Ialoveni;
- Filiași (România) – colaborare în administrație locală și proiecte sociale;
- Hunedoara (România) – finanțare pentru reabilitarea albiei râului Șșnovăț în cadrul proiectului "Reabilitarea albiei râului Șșnovăț cu redare destinației pentru odihnă activă" (C223003C);
- Moinești (România) – cooperare în administrație publică și dezvoltare locală;
- Avanos (Turcia) – organizarea de festivaluri de dans și schimburi culturale;
- Vranov nad Topl'ou (Slovacia) – colaborare în administrație locală și proiecte comunitare;
- Gura Humorului (România) – parteneriate în turism, cultură și dezvoltare regională;
- Balta (Ucraina) – schimburi administrative și culturale;
- Avangard (Ucraina) – cooperare în proiecte locale și dezvoltare comunitară;
- Kodyma (Ucraina) – colaborare în administrație publică și proiecte sociale.

Aceste relații de înfrățire oferă orașului Ialoveni oportunități valoroase pentru inițierea de proiecte comune, transfer de expertiză administrativă, acces la rețele europene de orașe și consolidarea capacității instituționale. Ele contribuie activ la promovarea valorilor europene, la dezvoltarea durabilă și la creșterea vizibilității orașului pe plan internațional.

3. Coridoare de transport și logistică internațională

Poziția geografică a orașului Ialoveni îl plasează în proximitatea unor axe strategice de transport:

- ***Coridorul IX Pan-European*** (Helsinki–Chișinău–Odessa), cu potențial de extindere logistică spre porturile de la Marea Neagră

- ***Ruta Chișinău–Leușeni–Iași–Târgu Mureș***, parte din rețeaua TEN-T extinsă, cu rol în conectarea Moldovei la infrastructura europeană
- ***Acces la Aeroportul Internațional Chișinău***, aflat la 20–25 minute distanță, facilitând mobilitatea internațională a persoanelor și mărfurilor

Aceste coridoare pot fi valorificate prin dezvoltarea unor platforme logistice periurbane, centre de distribuție sau hub-uri pentru IMM-uri exportatoare.

4. Oportunități europene de finanțare și integrare

Ca oraș dintr-o țară candidată la UE, Ialoveni poate accesa:

- ***Instrumentul de Preaderare (IPA III),*** este principalul instrument financiar al UE pentru țările candidate precum Moldova. Acesta finanțează proiecte în domenii precum infrastructura (ex. drumuri, apă, canalizare), administrația publică (reforme instituționale) și dezvoltarea economică (investiții în afaceri, inovare).
- ***Programe transfrontaliere Interreg*** – se concentrează pe cooperarea transfrontalieră în regiunile eligible, printre care și Republica Moldova, prin parteneriate pe domenii precum: mobilitate, înverzire, planificare urbană, creșterea capacităților instituționale, economie circulară, turism, și multe altele.
- ***Inițiative urbane europene*** – prin rețele precum URBACT, Eurocities, Covenant of Mayors, EU Urban Agenda (Agenda Urbană Europeană), ICLEI – Local Governments for Sustainability, CITIES2030 – Rețeaua Europeană pentru Orașe Inteligente, Mayors for Peace (Primari pentru Pace).

Prin consolidarea capacității administrative și alinierea la standardele europene, orașul Ialoveni poate deveni un model de urbanism european adaptat contextului moldovenesc, cu impact regional și internațional.

3. Analiza Socio-Economică a orașului Ialoveni

3.1 Orașul Ialoveni în trecut și prezent

Amplasare geografică şi spaţială

Ialoveni este un oraș în Republica Moldova, reședința Regiunii de Dezvoltare Centru și a raionului Ialoveni. Orașul Ialoveni este situat în suburbia capitalei, la 10 km distanță de Chișinău.

Orașul Ialoveni este situat la nord de ecuator şi la est de meridianul 0 (Londra), în sud-estul Europei; în partea centrală a Republicii Moldova, la 46° 56' latitudine nordică şi 26° 27' longitudine estică.

Relieful localității s-a format după regresiunea Mării Sarmatice, dispărute în urmă cu circa 5 milioane de ani. El este variat: șesuri alternând cu coline, văi cu râpe, povârnișuri, platouri. Valea cea mai mare aparţine râului Işnovăţ, care traversează oraşul de la nord-vest spre sud-vest. Dealul Comarnic, care se află în partea de sud-vest a localității, este cel mai înalt din împrejurimi – 190 m deasupra nivelului Mării Negre.

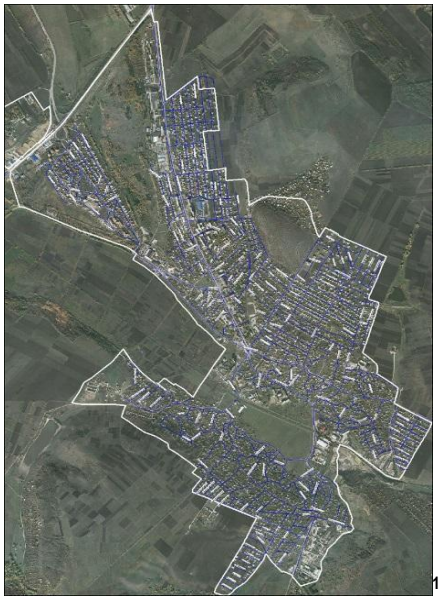
[1]

Denumirea:	Orașul Ialoveni
Anul fondării :	1436
Poziția geografică:	La o depărtare de 35 km de râul Nistru şi 12 km de municipiul Chișinău capitala Republicii Moldova. Se învecinează cu localitățile Costești, Mileşti Mici, Piatra Albă, Dănceni, Sociteni, Durlești şi Codru.
Suprafața totală:	31,651 km2
Numărul de locuitori:	14665 (recensământ 2024)
Densitatea populației :	89,1 locuitori/1 km2 (la 01.01.2024)
Primarul orașului:	Sergiu Armașu
Secretara Consiliului:	Lilia Raico
Ziua orașului:	Hramul Sfintei Cuvioase Parascheva, 27 octombrie

[1] https://ialoveni.md/harta-orasului

Clima, flora, fauna

Clima în zona localității Ialoveni este temperat-continentală, caracterizându-se prin veri calde şi lungi (temperatura medie în iulie – 20-33 °C, cantități scăzute de precipitații, iernile cu temperatura medie în ianuarie – 5,5-15 °C). Numărul anual al zilelor de vară se apropie în medie de 79, înregistrându-se un maxim în luna iulie și un minim în luna octombrie.

Solul. Premisă a dezvoltării ramurilor agriculturii din localitate, solurile din orașul Ialoveni sunt preponderent cernoziomuri podzolite și levigate. Profilul are un caracter general molic, levigat, adică lipsit totalmente de carbonați. Un factor care a avut o influență asupra caracteristicilor zonale ale solurilor localității este râulIșnovăț, care trece de-a lungul orașului și împreună cu două iazuri formează resursele acvatice ale localității. În valea râului Șnovăț este construit Lacul de acumulare Ialoveni. Apele Lacului se folosesc pentru irigație. În urma construirii lacului, s-au schimbat mult condiţiile ecologice din preajma malurilor. Sunt semnalate alunecări de teren, surpări de maluri, pe alocuri apar soluri jilave, se dezvoltă noi habitate. Suprafeţele din apropierea malurilor, unde s-au format aceleaşi condiţii pedologice şi trofice, aceeaşi componenţă floristică, au unul şi acelaşi tip de condiţii ecologice.

Flora şi fauna. Vegetaţia este bogată, existând specii variate. Aceasta varietate este condiţionată de mai mulţi factori: aşezarea geografică, relief, climă, ape, caracterul rocilor. Particularităţile climei şi ale solului favorizează în ansamblu dezvoltarea agriculturii, creşterea normală a plantelor, inclusiv a plantelor iubitoare de căldură. Vegetaţia durează de la 15 martie până la finele lui octombrie. Dintre plantele care se dezvoltă cel mai bine în localitate sunt cerealele, anume păioasele, cu perioada de vegetaţie mai scurtă şi puţin pretenţioase la umiditate. Gospodarii cultivă următoarele legume: cartofi, ceapă, fasole, mazăre, vinete, roşii, castraveţi, usturoi, ardei dulci şi iuţi, varză. Aici se întâlnesc pomi fructiferi de tot soiul - meri, peri, caişi, cireşi, vişini, nuci, precum şi viţa-de-vie.

Resurse naturale ale subsolului, cariere, ape minerale. În vederea exploatării raționale a apelor subterane, în orașul Ialoveni au fost forate 22 de sonde arteziene, la o adâncime de 200-300 metri, ce conțin 22.000 m3 de apă. Din aceste sonde ale orașului Ialoveni se alimentează parțial și sectorul Botanica a orașului Chișinău.

Istoria oraşului

Originea oraşului îşi are obârșia în secole străvechi. Descoperirile arheologice demonstrează că în sec. III-IV e.n. pe teritoriul actualei localităţi existau aşezări omeneşti datând cu epoca antică târzie, făcând parte din cultura Sântana de Mureş-Cerneahov. Se presupune că sub presiunea barbarilor, aşezările autohtonilor au fost părăsite, ca mai târziu oamenii să se reîntoarcă. În cadrul cercetărilor arheologice întreprinse în contextul efectuării pereghezei s-au descoperit în raza actualei localităţi 3 aşezări cu vestigii arheologice datând din perioada secolelor 15-18. Dintr-o copie de pe un ispisoc sârbesc, datat cu anul 1528, aflăm despre satele din zona Cheilor Işnovăţului, şi anume: satul din sus de capul Cheilor (care este la sud - estul localității actuale, unde se îngustează albia râului Işnovăţ) şi satul de jos, din capul Cheilor Șnovățului, că proprietarul satului a fost Laşco din Işnovăţ care a avut o carte de proprietate de la Ilieşi Voevod, domnul ţării Moldovei (a domnit 1432-1433 şi 1435 –1436). Satul situat mai sus de aceste Chei a fost identificat cu localitatea Ialoveni modernă. Vechimea istorică a satului Ialoveni, cunoscut iniţial cu numele de satul mai sus de capul Cheilor, convențional poate fi raportată la anul 1436.

Denumirea ”Ialoveni” a localității apare mult mai târziu, prima pomenire fiind găsită într-un document de vânzare datat cu 16 aprilie 1639 şi în alt document din 9 septembrie 1643. Primii moștenitori ai acestor locuri au primit pământ pustiu, de ţelină. Posibil ca numele localității să se tragă de aici, deoarece cuvântul *ialoviţa,* de provenienţă sârbo - harvată, are şi sens de pământ înțelenit.

Evoluţia administrativ teritorială începe în 1566, când Moldova feudală a fost pentru prima dată împărţită în ţinuturi, iar începând cu secolul XIX – în judeţe. Recensământul din anul 1774 a înregistrat 20 de ţinuturi, localitatea Ialoveni făcând parte din ţinutul Orhei - Lăpușna. Pe parcursul anilor 1812-1918, satul Ialoveni, ca şi întreaga Basarabie, se află sub stăpânirea Rusiei ţariste. Satul Ialoveni se afla pe atunci în componența județului Chișinău.

De la 27 martie 1918 şi până la 27 iunie 1940, precum şi între iunie 1941 şi august 1944 Basarabia s-a aflat în componenţa Statului Român, localitatea Ialoveni făcând parte din plasa Costești, județul Lăpușna. În timpul regimului sovietic, teritoriul Moldovei deseori era supus împărțirii în diferite subunități teritoriale. Din august 1944 până la 24 februarie 1956, satul Ialoveni se află în componența județului Chișinău, raionul Chișinău. Apoi județele au fost anulate, raionul Chișinău a fost desființat şi Ialoveni este inclus în raionul Kotovsk, în componența căruia s-a aflat până la finele anului 1962. Iar la 2 ianuarie 1963 a fost inclus în componența raionului Anenii Noi, în următorul an - 1964 – în raionul Strășeni.

La 25 martie 1977 denumirea localității se schimbă în Kutuzov, concomitent localitatea fiind reorganizată în așezare de tip orășenesc şi ridicată la rangul de centru raional. În anul 1989, când Moldova a obţinut independenţă şi a păşit pe calea democratică, la cererile adresate de cetățeni, localității i-a fost restabilită vechea denumire Ialoveni. Începând cu 7 decembrie 1994 Ialoveni, are statut de oraş, iar la 27 decembrie 2001 este reorganizat în centrul raional Ialoveni.

Structura şi imaginea oraşului

Economia în dinamica sa are consecințe directe asupra dezvoltării. Acțiunile de amenajare a teritoriului au ca scop armonizarea politicilor economice, tehnologice, sociale și culturale ale societății la nivel teritorial. Cadrul de reglementare al acestui proces implică reguli și legi care contribuie la salvgardarea patrimoniului natural și cultural, toate prin prisma conceptului de dezvoltare durabilă.

În acest context, documentele de planificare și amenajare a teritoriului reprezintă premisa unei dezvoltări durabile și asigură coordonarea activităților în ceea ce privește direcționarea și amplasarea proiectelor investiționale, dar și a elementelor de infrastructură, prin folosirea rațională a potențialului teritorial şi sporirea coeziunii economice, sociale, teritoriale, precum şi competitivitatea economică a teritoriului.

Orașul Ialoveni dispune în acest sens de un Planul Urbanistic General, care a fost elaborat în anul 2006. O mare parte însă a documentației este depășită și necesită o actualizare.

Zona de locuinţe din Ialoveni este reprezentată de cele două tipuri de locuinţe: înalte P+ 3– 4E, aflându-se în construcție clădiri noi cu nivele mai înalte, respectiv joase, cu P, P + 1 – 2E. Pe lângă funcţia principală de locuire, zonele de locuințe includ parțial o serie de dotări strict necesare: şcoli, grădiniţe, dispensare, biserici, magazine, spaţii de joacă pentru copii – cu funcţiuni complementare.

Corpul principal al oraşului constituie cea mai mare şi mai importantă unitate de referinţă, aici aflându-se şi centrul oraşului, concentrând majoritatea obiectivelor social-administrative, culturale şi comerciale care deservesc întreaga populaţie. Această zonă are o pondere relativ ridicată a

locuinţelor cu P + 1 – 2E de tip urban sau semiurban, cu un nivel de dotare socio-culturală superioară celorlalte zone ale oraşului.

Amenajarea orașului este puternic influențată de condițiile naturale și geografice. Suprafața totală a fondului locativ la 01.01.2024 a constituit 730768 m2. Numărul total de case (locuinţe) constituia 7359, inclusiv apartamente 3294. Numărul total de gospodării (case de locuit individuale) era de 4065.

Parcelarea şi zonarea funcţională oraşului se evidenţiază prin stabilirea zonelor majore urbanistice: centrală şi funcţii complexe de interes public, de locuinţe, comunală, edificii şi terenuri sportive, spaţii verzi, căi de comunicaţie, industrie, suprafeţe acvatice, terenuri agricole, precum şi sintetizarea lor ca mărime într-un bilanţ teritorial. La 01.01.2022 suprafața totală a orașului era de 3164,44 ha, dintre care 853,62 ha, teren amplasat în intravilanul localității. Teritoriul se caracterizează prin ponderea însemnată a terenurilor agricole (63%), terenurilor pentru construcția de locuințe, obiective sociale şi alte construcții pentru utilizări publice (21%), urmate de terenurile fondului silvic (8%).

Din punct de vedere teritorial orașul este divizat în 9 sectoare: Livada, Moldova, Frumușica, Chersacel, Albeni, Petri, Bozu, Fanari, Huțuleuca.

Structura terenurilor după forma de proprietate, pentru teritoriul orașului Ialoveni, include:

- Terenuri proprietate privată – 1997,32 ha sau 63% din total terenuri, fiind ocupate preponderent de terenuri cu destinație agricolă (82%) și construcții şi curţi (17%).
- Terenuri proprietate publică a orașului Ialoveni și nivelul II – 1111.44 ha sau 35% din suprafața totală. Cea mai mare parte a terenurilor sunt terenuri agricole, construcții şi curţi, fondului silvic;
- Terenuri proprietate publică a statului – 55,68 ha sau 2% din suprafața totală, care include în principal terenuri destinate industriei, transportului, telecomunicațiilor și cu alte destinații speciale și fondului apelor;

Elementele distincte ale unei localități sunt **stema și drapelul**[2], cele ale orașului Ialoveni au fost aprobate de Comisia Națională de Heraldica, autorii simbolicii sunt Silviu Tabac și Veaceslav Racov. Simbolica orașului Ialoveni a fost adoptată de Consiliul orășenesc la ședința din 27 martie 2002 și a avut ca bază existenţa râului Işnovăţ. Denumirea lui în varianta „vâşneveţ” provine de la „o vale unde cresc vişini” lângă mănăstirea Căpriana și locul unde izvorăşte râul.

Stema oraşului Ialoveni conţine drept element heraldic o cupă de aur, care simbolizează producerea vinului Heres, dar şi simbolul soarelui, vas care conţine elixirul vieţii, nemuririi, cunoaşterii, încrederii în viitor și scutul timbrat de o coroana murală de aur cu trei turnuri.

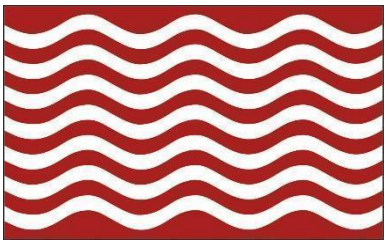

Drapelul orașului a fost elaborat în baza stemei și reprezintă o pânză dreptunghiulară (3x2) fasciată în 15 brâie, roșu - vișinii și albe alternându-se, acestea simbolizând valurile.

[2] https://ialoveni.md/simbolurile-orasului-ialoveni

Pe teritoriul orașului își desfășoară activitatea câțiva agenți economici bine cunoscuți, care contribuie semnificativ la economia locală și națională:

SRL "Sandriliona" - Întreprinderea și-a început activitatea în anul 1998 și este specializată în producția de înghețată și torturi. Produce circa 40 de tipuri de înghețată și torturi, care sunt comercializate pe întreg teritoriul Republicii Moldova și exportate în țări precum România, Ucraina și alte state europene. Secțiile de producere ale întreprinderii sunt înzestrate cu cel mai modern și performant aparataj în domeniu, inclusiv linii automate de producție și echipamente pentru controlul calității. Compania a primit numeroase certificări de calitate și este recunoscută pentru inovațiile în sortiment, inclusiv opțiuni vegane și fără zahăr adăugat.

SA "Vinuri-Ialoveni" - Întreprinderea a fost fondată în anul 1953 și este una dintre cele mai vechi fabrici de vin din Republica Moldova. Este unica fabrică din republică care produce vinuri peliculare de tip Heres, un vin spumant unic obținut prin fermentație secundară în sticlă. Timp de mulți ani, fabrica a fost condusă de academicianul Gheorghe Cozub, vinificator emerit al Republicii Moldova și al Franței (titlu acordat de Institutul Național al Apelațiunilor de Origine din Franța). În anul 1996, întreprinderea a devenit societate pe acțiuni și face parte din holdingul "Moldova-Vin" din 2000. Producția fabricii a fost apreciată la diverse concursuri internaționale, colecția de medalii fiind de circa 50, inclusiv premii la concursuri precum "Vinarium" și "ProWein". În prezent, fabrica produce anual peste 1 milion de litri de vin și exportă în peste 20 de țări.

Bilanţ teritorial

Orașul Ialoveni, situat în centrul Republicii Moldova, la aproximativ 15 kilometri sud de Chișinău, reprezintă un important centru administrativ și economic al raionului cu același nume. Cu o suprafață totală de 31,65 km², Ialoveni este un exemplu tipic de așezare urbană mică, marcată de o combinație armonioasă între zone rezidențiale, agricole și industriale. Bilanțul teritorial al orașului, evaluat periodic în cadrul planurilor de dezvoltare urbană, oferă o imagine clară asupra stării actuale a spațiului administrat, evidențiind atât potențialul de creștere, cât și provocările inerente unei localități în proximitatea capitalei.

Din punct de vedere al structurii teritoriale, teritoriul orașului este împărțit în principal în zone urbane și periurbane. Aproximativ 40% din suprafață este ocupată de zone locuite, unde se concentrează circa 15.000 de locuitori. Acestea includ cartiere rezidențiale moderne, precum și blocuri de locuințe construite în perioada sovietică, care necesită renovări pentru eficiență energetică. Infrastructura rutieră este bine dezvoltată, cu drumuri principale care leagă Ialoveni de autostrada Chișinău-Leușeni, facilitând accesul la piețe de muncă din capitală. Totuși, rețeaua de străzi secundare suferă de aglomerare, mai ales în orele de vârf, ceea ce subliniază nevoia de extinderi și modernizări.

O componentă esențială a bilanțului teritorial o reprezintă utilizarea solurilor agricole, care acoperă peste 50% din teritoriu. Ialoveni este renumit pentru podgoriile și livezile sale, contribuind semnificativ la economia locală prin producția de vinuri și fructe. Solurile fertile din regiune, parte a câmpiei centrală a Moldovei, permit culturi intensive, dar presiunea urbanizării amenință aceste zone. Conform datelor recente din Planul Urbanistic General al orașului (actualizat în 2020), s-au

identificat riscuri de fragmentare a terenurilor agricole din cauza expansiunii rezidențiale necontrolate. Pentru a contracara acest fenomen, autoritățile locale promovează zone tampon verzi și proiecte de agroturism, care să integreze dezvoltarea economică cu conservarea mediului.

Pe plan industrial și comercial, bilanțul teritorial relevă o diversificare moderată. Zona industrială, ocupând circa 10% din suprafață, găzduiește întreprinderi mici și mijlocii din sectoarele alimentar, textil și servicii. Printre cele mai notabile se numără fabrici de prelucrare a fructelor și depozite logistice, beneficiind de poziția strategică pe traseul european E58. Cu toate acestea, poluarea generată de aceste activități, precum și lipsa unor stații moderne de epurare, reprezintă vulnerabilități. Rapoartele Agenției de Mediu din Moldova indică o calitate medie a aerului, afectată de traficul rutier intens, dar eforturile de plantare a arborilor și crearea parcurilor (cum ar fi Parcul Central Ialoveni) contribuie la îmbunătățirea echilibrului ecologic.

În concluzie, bilanțul teritorial al orașului Ialoveni reflectă un potențial ridicat de dezvoltare sustenabilă, susținut de proximitatea Chișinăului și resursele naturale bogate. Provocările majore – urbanizarea rapidă, protecția solurilor agricole și modernizarea infrastructurii – pot fi adresate prin prioritizarea investițiilor europene în energie verde și transport public. Astfel, Ialoveni se profilează ca un model de echilibru teritorial în contextul național, promovând o creștere armonioasă care să beneficieze comunitatea locală pe termen lung.

3.2 Evoluţia populaţiei

Cu o istorie marcată de dezvoltarea industrială și agricolă, populația orașului Ialoveni a cunoscut fluctuații demografice influențate de factori precum migrația economică, urbanizarea și tendințele naționale de scădere a natalității. Analiza evoluției populației se bazează pe datele oficiale furnizate de recensămintele populației și locuințelor efectuate periodic în Republica Moldova, cu accent pe rezultatele detaliate ale recensământului din 2024, publicate pe platforma de profil a Biroului Național de Statistică (BNS)[3], care indică o populație de 14.665 locuitori.

Evoluția Istorică a Populației

Potrivit datelor istorice, populația orașului Ialoveni a înregistrat o creștere moderată în perioada sovietică, urmată de o stagnare și scădere ușoară după independența Republicii Moldova. La recensământul din 1989, populația orașului era de aproximativ 10.200 locuitori, reflectând expansiunea urbană din epoca URSS. Până în anul 2004, numărul locuitorilor a crescut la 11.281, datorită dezvoltării infrastructurii și atracției muncii în proximitatea Chișinăului.

Tabelul 1: Evoluția Populației Totale (1989–2024)

Anul Recensământului	Populație Totală (locuitori)	Variație față de anul anterior (absolut)	Variație Procentuală (%)
1989	10.200	-	-
2004	11.281	+1.081	+10,6%
2014	12.515	+1.234	+10,9%
2024	14.665	+2.150	+17,2%

Sursa: https://statistica.gov.md/ro/recensamantul-populatiei-si-al-locuintelor-2024-9940.html

[3] https://statistica.gov.md/ro/recensamantul-populatiei-si-al-locuintelor-2024-9940.html

Recensământul din 2014, organizat de BNS, a indicat o populație de 12.515 locuitori, ceea ce reprezintă o creștere de circa 10,9% față de 2004. Această tendință pozitivă a fost susținută de migrația internă din zonele rurale învecinate și de rolul orașului ca hub economic local.

Totuși, la nivel național, Moldova a început să înregistreze scăderi demografice din cauza migrației masive și a ratei scăzute a natalității, fenomene care au început să se resimtă și în Ialoveni.

Rezultatele detaliate ale recensământului din 2024 arată o populație a orașului Ialoveni de 14.665 locuitori, indicând o creștere de aproximativ 17,2% față de 2014. Această cifră reflectă populația de facto (prezentă la data recensământului), incluzând rezidenți temporari și ajustări, și sugerează o revitalizare demografică locală, posibil datorită returnării migranților și influxului din zone rurale.

Datele Recensământului din anul 2024

Conform datelor detaliate publicate pe platforma de profil a recensământului BNS, populația recenzată a orașului Ialoveni la recensământul din anul 2024 este de 14.6655 locuitori. Din totalul populației, aproximativ 52,3% sunt femei (7.669 persoane), iar 47,7% bărbați (6.996 persoane).

Tabelul 2: Structura populației pe gen (a. 2024)

Gen	Număr de Locuitori	Procent din Total (%)
Femei	7.669	52.3 %
Bărbați	6.996	47.7 %
Total	14.665	100 %

Sursa: https://statistica.gov.md/ro/recensamantul-populatiei-si-al-locuintelor-2024-9940.html

Structura pe grupe de vârstă evidențiază o îmbătrânire demografică moderată: aproximativ 20,5% sub 14 ani (2.383 persoane), 63,1% între 15-64 ani (vârsta activă, 9.250 persoane) și 16,4% peste 65 ani (1.183 persoane). Aceste proporții subliniază provocările legate de forța de muncă și sustenabilitatea socială, dar indică o pondere relativ echilibrată comparativ cu recensămintele anterioare, cu o creștere a populației active datorită migrației pozitive.

Figura 1: Populația cu reședință obișnuită, la începutul anului 2025, pe Grupe de vârstă și Sexe, Ialoveni, Urban

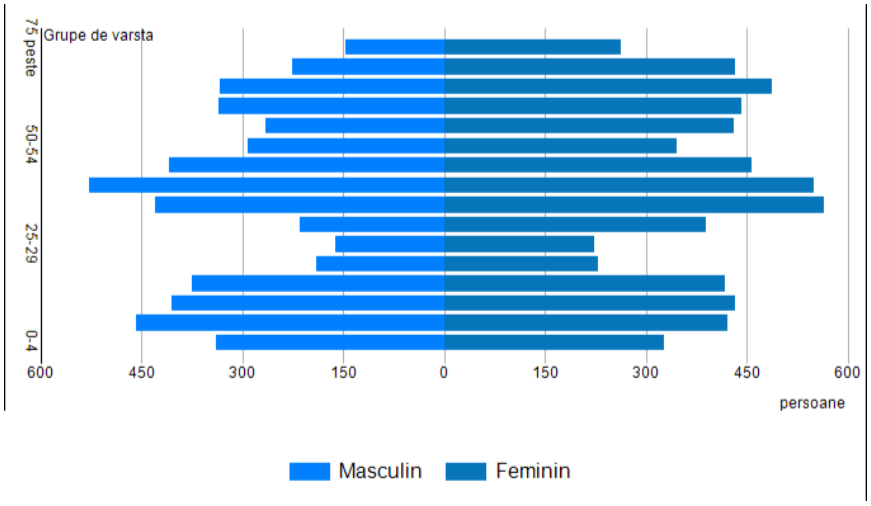

Sursa: http://statbank.statistica.md

Piramida vârstelor ilustrează clar dezechilibre: baza este îngustă, cu doar 665 locuitori în grupa 0-4 ani (5,8%), reflectând scăderea fertilității, în timp ce grupele 5-9 și 10-14 ani (880 și 838 locuitori) reprezintă un vârf al natalității din anii 2010-2020. Partea superioară se lărgește în grupele adulte (15-64 ani, 63,1% din populație), cu un maxim în 40-44 ani (1.077 locuitori), dar cu scăderi accentuate la bărbați tineri (20-29 ani: doar 351 bărbați vs. 453 femei), indicând emigrație masculină. Vârful piramidei, la 65+ ani (1.889 locuitori, 16,4%), este lat și dezechilibrat (706 bărbați vs. 1.183 femei), subliniind îmbătrânirea rapidă și o rată de dependență de 59%.

Această formă piramidală, tipică pentru populații în declin, confirmă prognoza de scădere cu 1-2% anual până în 2030, punând presiune pe forța de muncă și servicii sociale.

Creșterea populației înregistrată în 2024 poate fi atribuită emigrației reduse temporar (datorită contextului economic european), migrației interne către orașul Ialoveni ca alternativă accesibilă la Chișinău și proiectelor locale de dezvoltare.

Pe de altă parte, orașul beneficiază de o rată a șomajului relativ scăzută (sub 5% în 2023, conform datelor BNS), ceea ce susține stabilizarea demografică. Datele din 2024 confirmă o tendință de revigorare, menținând o traiectorie pozitivă pe termen mediu.

3.3 Prognoza evoluţiei populaţiei

Conform datelor înregistrate cu privire la natalitatea şi mortalitatea în raionul Ialoveni (inclusiv orașul), în perioada anilor 2015-2024, se constată o tendință generală de scădere a ambelor indicatori, cu natalitatea inițial superioară mortalității, dar inversându-se în ultimii ani. Această dinamică a determinat un spor natural pozitiv până în 2020, urmat de valori negative din 2021 încoace, reflectând impactul îmbătrânirii populației și al emigrației. Totuși, pentru anul 2024, rata natalității a înregistrat o valoare de 10,9‰, adică cu 34,3% mai puțin decât în 2015 (16,6‰).

Figura 2: Ratele mișcării naturale pe indicatori, perioada 2015-2024, Ialoveni

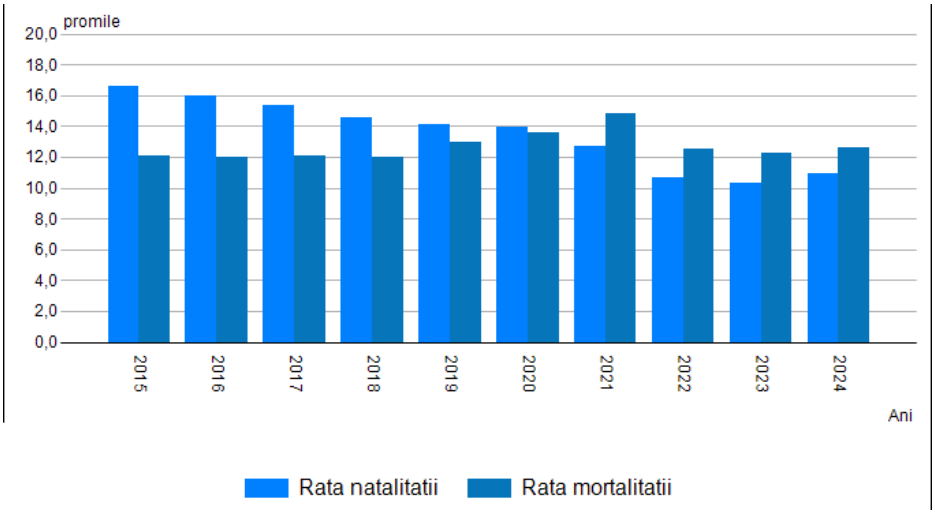

Sursa: http://statbank.statistica.md

În același timp, rata mortalității în perioada 2015-2024 a fluctuat în jurul unei medii anuale de circa 12,7‰, echivalentă cu aproximativ 140 de decese pe an (bazat pe o populație medie de ~11.000 locuitori). În perioada 2015-2020, nivelul de mortalitate a înregistrat o tendință ușoară de scădere (de la 12,1‰ la 13,6‰), dar a crescut brusc în 2021 (14,8‰), revenind ulterior la valori moderate. În anul 2024, rata mortalității (12,6‰) a fost cu 4,1% mai mare comparativ cu 2015.

Structura îmbătrânită din punct de vedere demografic a determinat diferențe moderate între indicatorii reproducerii naturale a populației. Astfel, în anul 2024, în orașul Ialoveni, s-a înregistrat o rată de natalitate de 10,9‰, inferioară ratei de mortalitate de 12,6‰. În întreaga perioadă cuprinsă în studiu, efectivul nașterilor a depășit inițial cel al deceselor (până în 2020), generând un spor natural pozitiv, dar ulterior a fost depășit, ducând la un declin demografic. Dincolo de cele menționate, urmărind dinamica celor doi indicatori, în perioada analizată se observă o tendință constantă de scădere a ratei de natalitate, însoțită de o evoluție fluctuantă a ratei de mortalitate, cu o medie de creștere pe termen lung.

Așadar, structură demografică a orașului Ialoveni confirmă prognoza anterioară de declin populațional, cu o rată de dependență totală de circa 59% (tineri și bătrâni la 100 adulți), peste media națională. Factorii principali includ migrația netă negativă (-0,5% anual) și mortalitatea ridicată în rândul bărbaților de vârstă mijlocie, potențial legată de condiții socio-economice. Pe termen mediu, fără intervenții precum programe de repatriere sau stimulente pentru familii tinere, populația ar putea scădea cu 1-2% anual până în 2030.

Structura etnică a populației

Orașul Ialoveni deține o structură etnică a populației relativ diversificată, astfel, conform ultimului recensământ din 2024, din populația stabilă a orașului 74,8% se declară moldoveni, 18,4% români, și 2,5% ucraineni. Alte etnii reprezentate de un procent mai scăzut (4,3%) sunt: găgăuzii, bulgarii, romii și alte etnii.

Caracteristici ale grupurilor vulnerabile ale populației

În orașul Ialoveni, datele din 2025 evidențiază prezența a două categorii principale de grupuri vulnerabile: familiile social-vulnerabile și persoanele cu dizabilități. Aceste grupuri reprezintă segmente ale populației care necesită intervenții sociale și de susținere pentru a reduce inegalitățile și a îmbunătăți calitatea vieții.

În primul rând, numărul total al familiilor social-vulnerabile înregistrate la asistentul social comunitar este de 29, acestea incluzând 58 de copii. Acest lucru indică o medie de aproximativ 2

copii per familie, sugerând că vulnerabilitatea socială afectează adesea unități familiale extinse, cu implicații asupra educației, sănătății și dezvoltării copiilor. Aceste familii reprezintă un segment care ar putea beneficia de programe de asistență financiară, educațională și de integrare socială pentru a preveni perpetuarea sărăciei intergenerationale.

În al doilea rând, populația persoanelor cu dizabilități domiciliate în orașul Ialoveni se ridică la 306 indivizi. Dintre aceștia, 98 prezintă dizabilități severe, iar 208 au dizabilități accentuate. Această distribuție subliniază o predominanță a cazurilor accentuate (aproximativ 68% din total), ceea ce ar putea implica necesitatea unor servicii de reabilitare, accesibilitate urbană și suport medical specializat. Grupul persoanelor cu dizabilități severe (32%) necesită atenție prioritară pentru integrarea în comunitate, inclusiv facilități adaptate și programe de incluziune socială.

În ansamblu, aceste caracteristici evidențiază o nevoie crescândă de politici publice focalizate pe protecția socială, cu accent pe prevenție și intervenție timpurie, pentru a minimiza impactul vulnerabilității asupra comunității din Ialoveni. Datele sugerează că, fără măsuri adecvate, aceste grupuri riscă să rămână marginalizate, afectând dezvoltarea economică și socială a orașului.

3.4 Locuinţe

În contextul dezvoltării urbane a Republicii Moldova, orașul Ialoveni reprezintă un exemplu elocvent de transformare a infrastructurii locative. Datele analizate acoperă perioada 2015-2024 și detaliază stocul de locuințe, inclusiv blocuri locative, apartamente și case individuale, oferind o perspectivă asupra dinamicii demografice și economice.

Din 2015 până în 2024, fondul locativ total al orașului Ialoveni a înregistrat o creștere constantă, de la 13.592 unități în 2015 la 14.715 unități în 2024, reprezentând o majorare de aproximativ 8,3%. Această tendință sugerează o expansiune a sectorului locativ, posibil legată de creșterea populației orașului (care a ajuns la circa 18.000 de locuitori în 2023, conform estimărilor oficiale) și de inițiative guvernamentale pentru construcții noi.

Figura 3: Fondul locativ (unități), la sfârșitul anului, pe Ani și Indicatori, or. Ialoveni

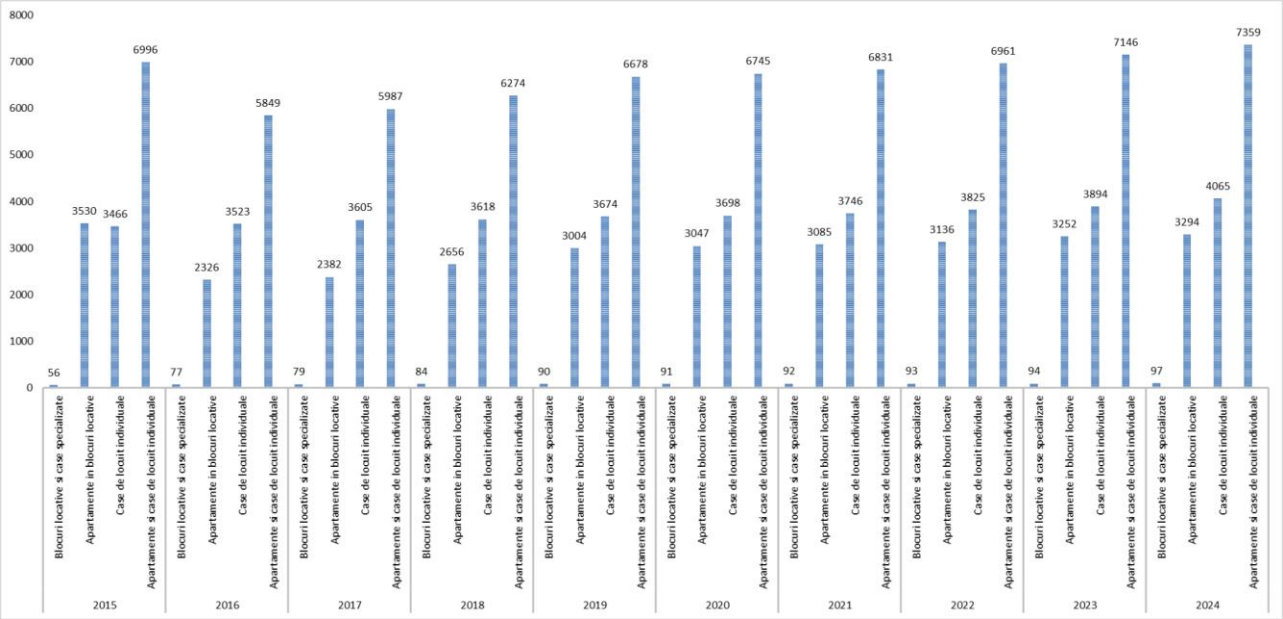

Sursa: http://statbank.statistica.md

Blocuri locative și case specializate: Numărul a crescut de la 56 în 2015 la 97 în 2024, o creștere de 73%. Acest indicator include construcții multifamiliale sau specializate, indicând o prioritate pentru locuințe colective, care facilitează densitatea urbană.

Apartamente în blocuri locative: A scăzut inițial de la 3.530 în 2015 la 2.326 în 2016, apoi a crescut gradual până la 3.294 în 2024. Această fluctuație (creștere netă de 7% față de 2015) reflectă posibile renovări sau demolări urmate de reconstrucții, dar și o stabilizare relativă.

Case de locuit individuale: A crescut constant de la 3.466 în 2015 la 4.065 în 2024, o majorare de 17%. Acest lucru subliniază preferința pentru locuințe unifamiliale, care oferă mai multă autonomie și sunt mai răspândite în zonele rurale sau periurbane ale orașului.

Apartamente și case de locuit individuale (total): A fluctuat, dar a crescut de la 6.996 în 2015 la 7.359 în 2024 (creștere de 5%). Acest indicator agregat arată o expansiune modestă, dar consistentă, a locuințelor individuale, care reprezintă cea mai mare parte a fondului (circa 50% din total în majoritatea anilor).

Tabelul 3: Fondul locativ (suprafața totală), la sfârșitul anului, pe Ani și Indicatori, or. Ialoveni

Anul	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Suprafața totală	381489	576770	592941	610759	641881	647663	657667	677995	695412	730768
Suprafața totală, exclusiv casele de locuit individuale	123149	124786	129412	145339	166638	169531	172894	176394	184929	188286
Suprafața totală a caselor de locuit individuale	218340	451984	463529	465420	475243	478132	484773	501601	510483	542482

Sursa: http://statbank.statistica.md

Conform datelor furnizate de Biroul Național de Statistică (BNS) al Republicii Moldova, prezentate în tabelul de mai sus, fondul locativ al orașului Ialoveni a înregistrat o creștere moderată și constantă în perioada 2015-2024, atingând o suprafață totală de 730.768 metri pătrați la sfârșitul anului 2024. Această evoluție, bazată pe un stoc inițial de 381.489 metri pătrați în 2015, reflectă investiții sporadice în construcții noi, dar contrastează cu creșterea populațională observată conform datelor recensământului, sugerând o rată crescută de subutilizare și locuințe vacante (estimată la 19% în 2024). Datele evidențiază o structură dominată de locuințe individuale, tipică pentru un centru periurban.

3.5 Piaţa forţei de muncă

Indicatorii Pieței Forței de Muncă din Orașul Ialoveni acoperă grupele de vârstă de la 15 la 64 de ani, oferind o perspectivă asupra dinamicii demografice care influențează piața forței de muncă locală. Populația totală în vârstă aptă de muncă a fluctuat între aproximativ 7.000 și 7.300 de persoane, cu o pondere dominantă feminină (în medie 55-56% din total).

Figura 4: Structura pe sexe a populației în vârstă aptă de muncă (15-56/64 ani) din or. Ialoveni, în perioada 2020 - 2024

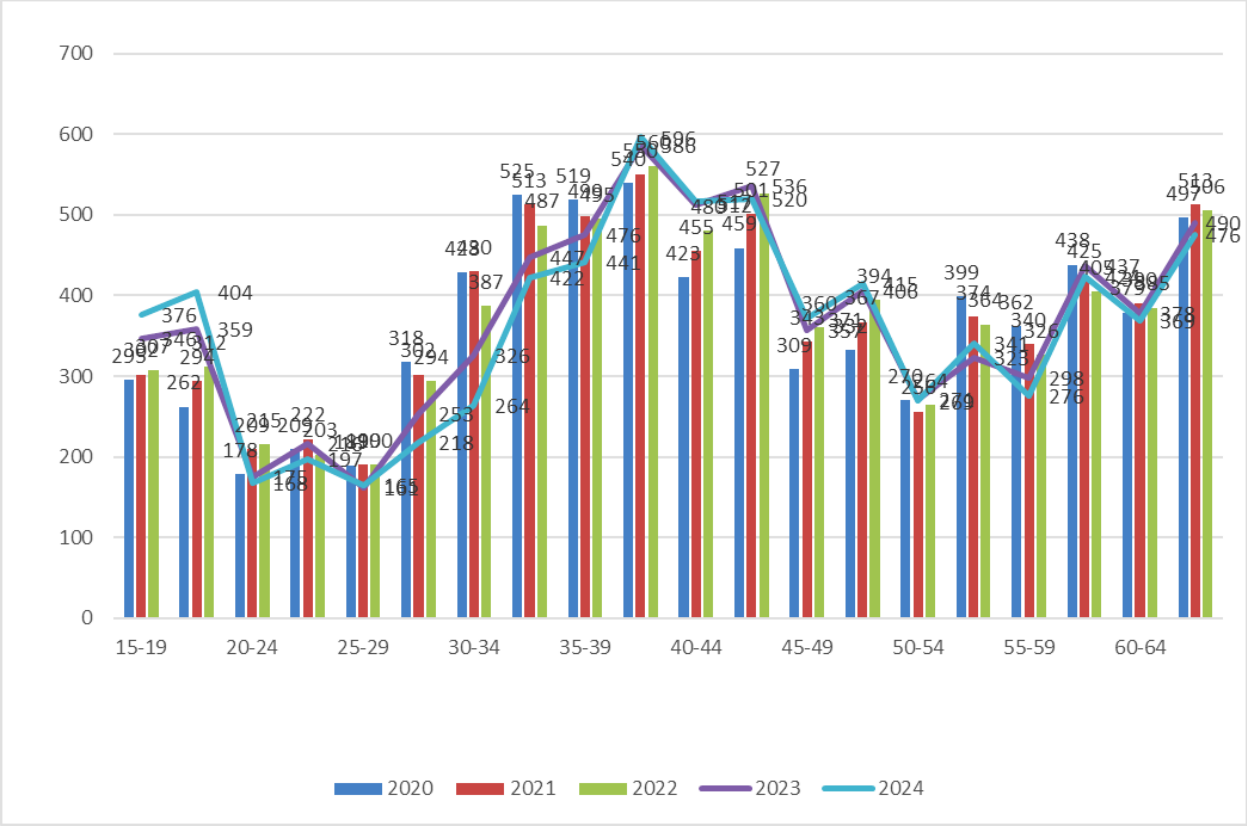

Sursa: http://statbank.statistica.md

Populația în vârstă aptă de muncă (15-64 ani) din orașul Ialoveni a crescut ușor de la 7.029 persoane în 2020 la 7.229 în 2024, cu o pondere feminină dominantă (55-56%). Acest trend reflectă îmbătrânirea generală, cu scăderi în grupele productive (20-34 ani) și creșteri în cele tinere (15-19 ani) și de vârstă mijlocie (40-49 ani), indicând migrație externă și tranziții demografice.

Pe grupe de vârstă, 15-19 ani au înregistrat o creștere de 40% (de la 557 la 780 persoane), oferind oportunități pentru formare profesională. În schimb, 20-34 ani au scăzut cu 6-28%, semnalând deficit de forță de muncă tânără. Grupele 35-49 ani au fluctuat pozitiv (plus 18-23%), asigurând stabilitate, în timp ce 50-64 ani au scăzut ușor, evidențiind îmbătrânirea.

Din perspectivă de gen, femininul domină constant, cu creșteri în cohortele tinere și scăderi în cele productive, sugerând segregare ocupațională (femei în educație/servicii, bărbați în construcții/agricultură). Masculinul a scăzut în grupele 20-34 și 55-64, dar a crescut în 40-49. Implicațiile pentru piața muncii includ șomaj structural (5-7%), deficit de specialiști și presiune pe sistemul de pensii.

În același timp, datele privind ratele de activitate, ocupare și șomaj, segmentate pe sexe pentru Ialoveni relevă evoluții semnificative în perioada 2020-2024, influențate de factori precum pandemia COVID-19 și recuperarea economică.

Figura 5: Indicatorii de activitate, ocupare și șomaj, pe Rate, Sexe, în perioada 2020 - 2024

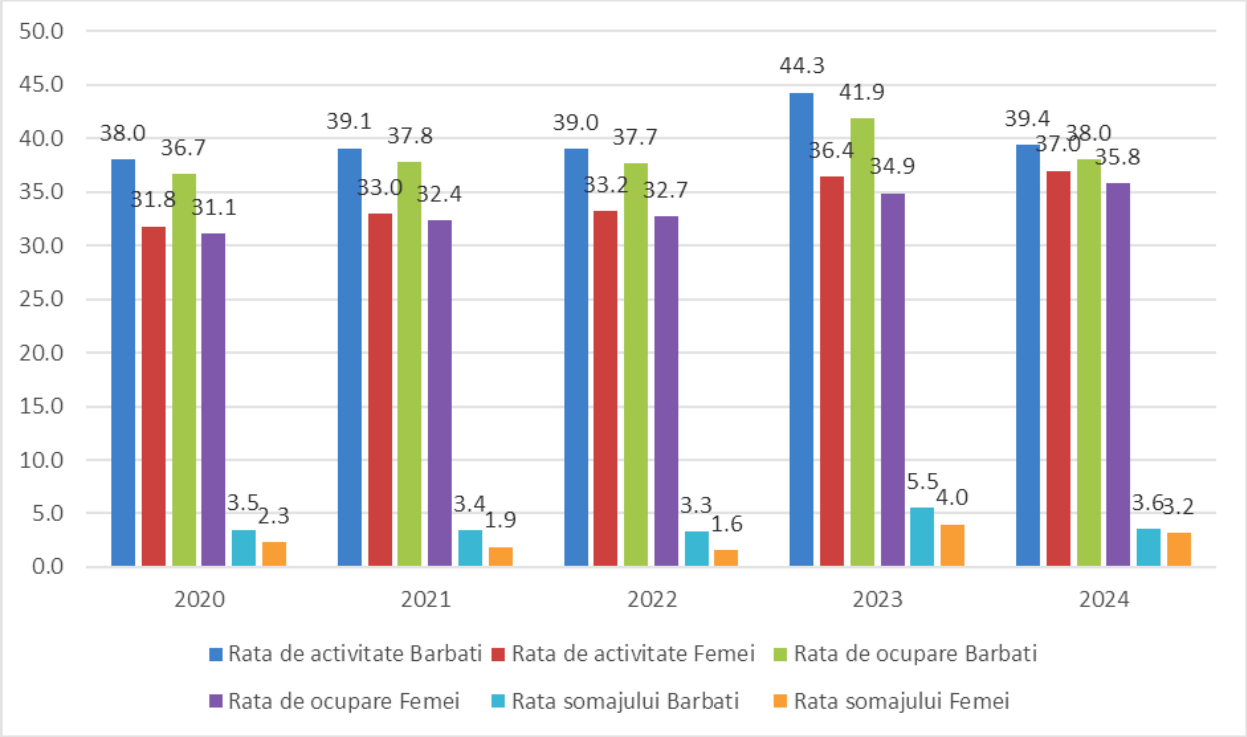

Sursa: http://statbank.statistica.md

Rata de activitate (procentul populației active din totalul populației în vârstă de muncă) arată o creștere generală. Pentru bărbați, a urcat de la 38,0% în 2020 la un vârf de 44,3% în 2023, urmat de o scădere la 39,4% în 2024, reflectând fluctuații post-pandemie. La femei, evoluția este mai stabilă și ascendentă, de la 31,8% la 37,0%, indicând o integrare graduală în forța de muncă. Diferența de gen rămâne constantă, cu bărbații mai activi.

Rata de ocupare (procentul persoanelor ocupate din populația activă) urmează un trend similar. Bărbații au înregistrat un salt de la 36,7% în 2020 la 41,9% în 2023, apoi o revenire la 38,0% în 2024. Femeile au crescut de la 31,1% la 35,8%, sugerând o recuperare mai lentă, dar constantă. Acest indicator subliniază o creștere a locurilor de muncă disponibile, mai pronunțată la bărbați.

Rata șomajului (procentul șomerilor din populația activă) rămâne relativ scăzută, cu vârfuri în 2023 (5,5% la bărbați și 4,0% la femei), probabil datorită instabilității economice post-pandemie. În 2024, a scăzut la 3,6% pentru bărbați și 3,2% pentru femei, indicând o stabilizare. Șomajul este mai ridicat la bărbați, dar diferențele sunt mici.

În concluzie, perioada 2020-2024 evidențiază o recuperare economică în Ialoveni, cu rate mai ridicate la bărbați, dar o tendință ascendentă la femei. Anul 2023 marchează un punct de vârf, urmat de o ajustare în 2024, reflectând reziliența pieței muncii locale.

3.6 Economie

Orașul Ialoveni reprezintă un centru economic dinamic, cu o activitate comercială și de servicii în continuă evoluție. Analiza efectuată evidențiază o economie orientată spre servicii și comerț, cu o prezență semnificativă a întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri), inclusiv SRL-uri și persoane fizice ce activează pe bază de patentă, cu un accent puternic pe comerț și servicii, dar și cu semne de diversificare și adaptare la tendințele moderne.

În baza informației furnizate de Primărie, pe teritoriul orașului sunt 407 agenți economici activi, din totalul de 1007 agenți economici înregistrați în perioada 2015-2024.

Figura 6: Agenți economici după genul de activitate, or. Ialoveni

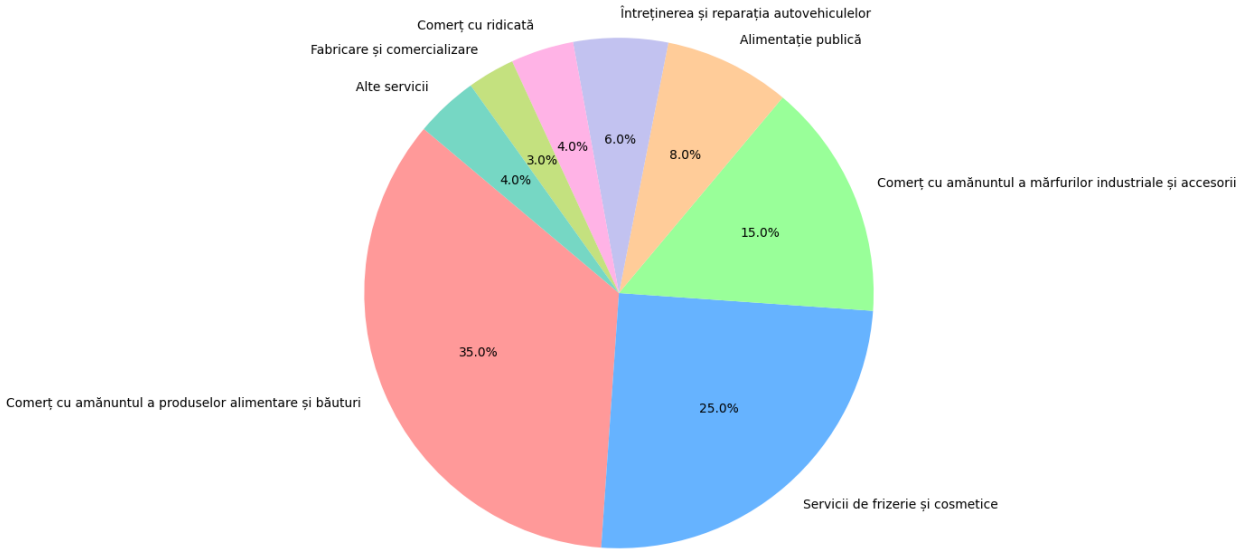

Sursa: Primăria or. Ialoveni

În orașul Ialoveni, distribuția agenților economici în funcție de genul de activitate relevă o predominanță clară a sectoarelor orientate către consumul cotidian și serviciile personale, cu o pondere totală de 100% repartizată între opt categorii principale. Comerțul cu amănuntul al produselor alimentare și băuturilor reprezintă cea mai mare categorie, acoperind 35% din total, inclusiv comercializarea alimentelor, băuturilor alcoolice, tutunului, fructelor și legumelor, reflectând importanța esențială a acestor bunuri în economia locală a orașului.

Următoarea poziție este ocupată de serviciile de frizerie și cosmetice, cu 25%, care includ frizerii, servicii de cosmetică, manichiură și pedichiură, indicând o cerere ridicată pentru îngrijirea personală și estetică în comunitatea din Ialoveni.

Comerțul cu amănuntul al mărfurilor industriale și accesoriilor, precum haine, încălțăminte, jucării și articole de uz casnic, reprezintă 15% din agenți, subliniind rolul acestor produse în satisfacerea nevoilor de consum nealimentar ale locuitorilor. Alimentația publică, inclusiv cantine, cafenele, baruri și pizzerii, deține 8%, evidențiind o prezență modestă a sectorului ospitalității în oraș. Întreținerea și reparația autovehiculelor, cu 6%, acoperă servicii precum autoservice, vulcanizare și spălătorii auto.

Categorii mai mici includ comerțul cu ridicată (4%), care implică depozite angro pentru alimente și materiale de construcții, fabricarea și comercializarea (3%), precum producția de articole din PVC, metal sau lemn, și alte servicii (4%), cum ar fi turismul, fotografia, medicina și croitoria.

Această structură sugerează o economie locală centrată pe retail și servicii de proximitate, cu o pondere redusă pentru producție și comerț angro, ceea ce ar putea indica oportunități de dezvoltare în sectoarele industriale sau de export pentru a diversifica baza economică a orașului Ialoveni, situat în apropierea Chișinăului.

Activitatea agenților economici rămâne a fi și o sursă de venit semnificativă pentru administrațiile locale, în contextul în care peste 83 % din defalcările de la impozitele și taxele de stat vin din impozitul pe venit al persoanelor juridice.

Comerţul. În oraş ponderea agenților economici care îşi desfăşoară activitatea în domeniul comerțului este dominantă. Domeniul este mai dinamic, deoarece solicită investiţii mai mici

comparativ cu celelalte activităţi economice. Spectrul produselor comercializate include produsele alimentare, băuturi, materiale de construcţie, articole electrice şi de uz casnic etc.

Industrie. Sectorul industrial este reprezentat de întreprinderi din industria alimentară, uşoară şi a materialelor de construcţii.

Servicii. Sfera serviciilor este reprezentată de un spectru mai amplu de agenți economici, dintre care 3 întreprinderi municipale.

Întreprinderea Municipală "Gospodăria Locativ Comunală Ialoveni" reprezintă inima infrastructurii urbane a orașului Ialoveni, fiind dedicată îmbunătățirii continue a calității vieții pentru locuitorii săi. Aceasta oferă servicii esențiale, precum asigurarea apei potabile și gestionarea sistemului de canalizare, colectarea și gestionarea deșeurilor, întreținerea drumurilor și a spațiilor publice, precum și alte activități vitale care fac din Ialoveni un loc mai plăcut și mai sigur pentru trai.

Misiunea Gospodăriei Comunale este de a crea un mediu curat, sigur și modern pentru comunitate, prin servicii sustenabile și eficiente. Instituția investește constant în modernizarea infrastructurii și în dezvoltarea unor proiecte care să răspundă nevoilor reale ale cetățenilor, precum și în inițiative de ecologizare și dezvoltare urbană. Colaborarea strânsă cu autoritățile locale și implicarea comunității sunt pilonii care susțin viziunea unei comunități moderne și prospere la Ialoveni.

Întreprinderea Municipală "Piața Agroindustrială Ialoveni" este o instituție de referință în cadrul economiei locale, creată pentru a sprijini producătorii agricoli și comercianții din Ialoveni și regiune, dar și pentru a oferi locuitorilor acces la produse proaspete și autentice, de la producători locali. Aceasta este o punte vitală între micii fermieri, întreprinderi agricole și comunitate, promovând agricultura locală și contribuind la susținerea economiei prin crearea unui mediu de afaceri favorabil.

Piața Agroindustrială Ialoveni are drept misiune principală stimularea dezvoltării economiei locale prin facilitarea accesului producătorilor autohtoni la o piață stabilă și organizată. Instituția promovează un standard ridicat de calitate și siguranță pentru toate produsele comercializate, asigurând un mediu civilizat, curat și accesibil pentru cumpărători. Totodată, își propune să fie un pilon al sustenabilității și al economiei locale, sprijinind fermierii și micii producători prin reducerea intermediarilor și oferindu-le oportunitatea de a-și valorifica direct produsele.

Întreprinderea Municipală "Întreprinderea Intermunicipală Ialoveni" este o instituție de bază în administrația publică locală, având un rol esențial în furnizarea și întreținerea serviciilor comunitare pentru locuitorii orașului Ialoveni și localitățile învecinate. Cu un accent puternic pe calitatea și eficiența serviciilor publice, această întreprindere contribuie activ la îmbunătățirea condițiilor de trai, punând mereu comunitatea în prim-plan.

Întreprinderea Intermunicipală Ialoveni își propune să creeze un mediu urban modern și funcțional, oferind servicii care contribuie la dezvoltarea armonioasă a comunității. Viziunea sa este de a îmbunătăți permanent infrastructura orașului și a zonei periurbane, astfel încât fiecare cetățean să se bucure de condiții optime de confort, siguranță și curățenie. Totodată, întreprinderea este dedicată implementării de proiecte durabile și inovative, menite să optimizeze resursele și să reducă impactul asupra mediului.

Agricultura. Fondul funciar al orașului Ialoveni rămâne stabil la aproximativ 3.165 ha, conform datelor actualizate din 2024, cu ajustări minore reflectând evoluțiile urbane și agricole recente. Dintre acestea, suprafața intravilanului a crescut ușor la circa 850 ha (de la 837,37 ha anterior), datorită extinderii rezidențiale și comerciale în zonele periferice, impulsionate de migrația internă și investițiile în infrastructură. O suprafață semnificativă de 51,6%, sau aproximativ 1.635 ha,

continuă să revină terenurilor agricole, însă productivitatea acestora a fost afectată de seceta prelungită din 2024 și de impactul războiului din Ucraina asupra lanțurilor de aprovizionare cu îngrășăminte și echipamente. Bazinul acvatic menține o suprafață de 18 ha, cu accent pe conservarea resurselor hidrice în contextul schimbărilor climatice.

Acest profil funciar a susținut în continuare activitățile agricole la scară mică (gospodării țărănești, care reprezintă majoritatea producătorilor locali) și la scară mare (întreprinderi și ferme care cultivă suprafețe extinse, inclusiv culturi de cereale, legume și viță-de-vie). În 2024-2025, sectorul agricol din Ialoveni a înregistrat o ușoară diversificare către practici sustenabile, cum ar fi agricultura ecologică, pentru a face față provocărilor economice și de mediu, inclusiv subvențiile UE pentru Moldova. Totuși, urbanizarea crescândă exercită presiune asupra terenurilor agricole, cu riscuri de conversie în zone rezidențiale sau industriale.

3.7 Turism

Orașul Ialoveni dispune de o serie de obiective turistice care în prezent sunt puțin valorificate. Mai mult decât atât, orașul se află pe traseul spre complexul Mileștii Mici, care reprezintă unul dintre elementele majore vizitate de către turiștii străini. Slaba valorificare și promovare are la bază absența unei infrastructuri turistice bine dezvoltate (capacitate scăzută de cazare și deservire a turiștilor), precum și includerea obiectivelor date în traseele turistice naționale și internaționale. Așadar, turismul în Ialoveni se confruntă cu provocări, precum infrastructură insuficient dezvoltată și o promovare limitată la nivel internațional. Potențialul de creștere este mare, mai ales prin integrarea cu rutele naționale precum Drumul Vinului, care leagă regiuni viticole. Cu corecțiile aduse și o strategie de dezvoltare, orașul poate deveni o destinație cheie pentru turismul durabil în Moldova.

3.8 Educaţie şi infrastructură educaţională

Orașul Ialoveni dispune de un sistem educațional bine structurat, care include instituții variate, de la educație preșcolară la programe artistice și resurse culturale, o rețea de instituții care promovează accesul la învățământ de calitate, reflectând angajamentul local față de dezvoltare educațională. Aceste instituții joacă un rol esențial în formarea tinerei generații, integrând elemente tradiționale și moderne, și sunt susținute de infrastructura existentă, care include clădiri echipate cu facilități de bază. Conform datelor Biroului Național de Statistică (BNS), sistemul educațional din raionul Ialoveni servește aproximativ 5.000 de elevi și copii, cu o creștere a investițiilor în ultimii ani pentru modernizare.

Principalele instituții de învățământ includ opțiuni pentru toate nivelurile educaționale. La nivel preșcolar, Grădinița Nr. 1 „Andrieș”, Grădinița Nr. 3 „Lăstărel” și Grădinița Nr. 5 „Regina Maria” oferă programe dedicate dezvoltării timpurii, axate pe socializare, educație timpurie și activități recreative, contribuind la o bază solidă pentru copii. Pentru învățământul primar, Școala primară ”Ion Creangă” asigură un curriculum bazat pe standarde naționale, incluzând materii fundamentale precum limba română și matematică, într-un mediu care încurajează creativitatea și incluziunea.

La nivel secundar, instituții precum Liceul teoretic „Andrei Vartic”, Liceul teoretic „Petre Ștefănucă” și Gimnaziul „Grigore Vieru” oferă programe avansate, pregătind elevii pentru examene naționale și continuarea studiilor superioare. Aceste licee și gimnazii se concentrează pe discipline științifice, umaniste și practice, cu accent pe dezvoltarea competențelor digitale și civice. De asemenea, Școala de Arte Ialoveni adaugă o dimensiune culturală, oferind cursuri de muzică, dans și arte vizuale, promovând talentele locale și integrând educația artistică în viața comunității. Nu în ultimul rând, Biblioteca Publică pentru copii „Spiridon Vangheli” servește ca resursă esențială,

furnizând acces la cărți, ateliere de lectură și programe educaționale extracurriculare, ceea ce sporește alfabetizarea și stimularea intelectuală.

În ceea ce privește infrastructura, aceste instituții beneficiază de clădiri relativ bine întreținute, cu săli de clasă, laboratoare și spații pentru activități extracurriculare, deși unele ar putea necesita modernizări suplimentare pentru a include tehnologii digitale avansate. Accesibilitatea este un avantaj, cu instituții distribuite în oraș pentru a facilita participarea comunității. Datele BNS indică o creștere a bugetului educațional, ceea ce sugerează potențial pentru îmbunătățiri, cum ar fi echipamente IT sau facilități sportive, pentru a asigura un învățământ adaptat secolului XXI.

În concluzie, educația în Ialoveni, așa cum este ilustrată de instituțiile enumerate, reprezintă un pilon al dezvoltării locale, oferind oportunități diverse și inclusive. Această infrastructură nu doar educă, ci și cultivă valori culturale, pregătind generațiile viitoare pentru provocările viitorului.

3.9 Servicii sociale

Orașul Ialoveni oferă un sistem integrat de servicii sociale, orientat către incluziunea socială, protecția grupurilor vulnerabile și susținerea comunității. Responsabilul de domeniu este Secretarul Consiliului orășenesc Ialoveni, în colaborare cu Agenția Teritorială de Asistență Socială (ATAS) și Direcția de Asistență Socială (DAS). Serviciile sunt gestionate în conformitate cu legislația națională, cu accent pe identificarea necesităților populației și colaborarea cu autoritățile, organizațiile obștești și agenții economici.

Infrastructura și instituțiile de asistență socială

Consiliul Consultativ pe Incluziunea Socială, instituit prin Decizia Consiliului orășenesc nr. 04/10 din 15.10.2021, include reprezentanți ai APL, instituțiilor abilitate și asociațiilor pentru persoane cu dizabilități (nevăzători, surzi, etc.), promovând politici de incluziune.

Serviciul de Asistență Socială Ialoveni angajează 4 asistenți sociali și colaborează cu 45 de asistenți personali. Gestionează servicii integrate pentru protecția grupurilor vulnerabile, inclusiv copii, persoane cu dizabilități și familii defavorizate.

Servicii specializate pentru copii și tineri includ: Serviciul Asistență Psihopedagogică Ialoveni, Casa Comunitară (pentru copii din raion), Fundația „Casa Stelei" (casă de tip familial pentru fete din internate), Centrul de zi „Armata Salvării" (pentru copii în situație de risc) și Centrul Creștin Betania (orfelinat de tip familial și bloc de studii pentru copii orfani, semiorfani și cu dizabilități din toată țara).

Educație incluzivă: Grădinița de copii Nr. 5 „Regina Maria" și Liceul Teoretic „Petre Ștefănucă" oferă servicii pentru copii cu dizabilități severe, inclusiv unități de educație incluzivă.

Colaborări și activități de sprijin

APL Ialoveni colaborează cu organizații internaționale (*ex. Asociația Meetjesland Moldova, Școala de Băieți din Abingdon, Marea Britanie*), orașe înfrățite (*România, Slovacia, Turcia, Polonia, Italia, Ucraina*) și organizații naționale (*Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Agenția Relații Interetnice, Banca de Alimente, Asociația Obștească "Moldius", Asociația Nevăzătorilor, Asociația Comunităților Intelogente din Moldova, etc.*). La nivel local, administrația orașului conlucrează cu asociații de veterani, tineret, refugiați și agenți economici (ex. SC „Sandriliona" SRL, SRL „Victoria Market"), implică tinerii în activități de voluntariat și promovează egalitatea de gen.

Activitățile includ suport pentru persoane cu dizabilități, familii cu mulți copii, veterani (*din Războiul II Mondial, Transnistria, Afganistan, Cernobîl*), scutiri de la alimentația copiilor în

grădinițe, lemne de foc gratuite sau la preț redus, și distribuții regulate de produse alimentare. Procedurile legale sunt respectate pentru acte privind custodia, moșteniri și donații pentru minori.

Accesibilitate și dezvoltări

Prin Planul de acțiuni aprobat în 2023 (Decizia nr. 04/11), s-au implementat rampe de acces, pavaj tactil pentru nevăzători, troleibuze accesibile și aparate de telefon pentru persoane cu dizabilități. Programul Casă socială a atribuit apartamente sociale, iar se prognozează loturi de teren pentru familii tinere. Consiliul local pentru protecția drepturilor copilului (echipa multidisciplinară) funcționează, iar serviciile sunt acreditate și dispun de regulamente actualizate.

În perspectiva strategiei 2026-2031, accentul se va pune pe extinderea colaborărilor, îmbunătățirea accesibilității (inclusiv la etajele superioare ale clădirilor) și consolidarea serviciilor integrate, pentru a asigura egalitatea de șanse și dezvoltarea socio-economică sustenabilă a comunității.

3.10 Sistemul de sănătate

Orașul Ialoveni dispune de o rețea diversificată de servicii medicale, acoperind atât îngrijirea primară cât și specializată, pentru a răspunde nevoilor locuitorilor. Printre centrele medicale principale se numără:

- IMSP Policlinica Raională Ialoveni
- Instituția Medico-Sanitară Publică Spitalul Raional Ialoveni
- Maternitatea Spitalului Raional
- Centrul de Sănătate Ialoveni
- Centrul de Medicină Preventivă
- Centrul de Medicină Urgentă (AMU)
- OptiPlaza
- Clinica Santé
- MedKlinik
- Premium Diagnostics
- In Vitro Diagnostics

Aceste instituții oferă servicii variate, de la consultații generale și urgențe până la diagnosticare avansată și îngrijire maternă.

În domeniul stomatologiei, orașul beneficiază de clinici specializate precum: Iovu Dent, D&D Dental, Iraida Dent, Dental Clinic Dr. Zmeu, Implantera, Bodrug Dent. Aceste facilități asigură accesibilitatea la tratamente dentare de calitate, contribuind la sănătatea generală a comunității din Ialoveni.

3.11 Cultură și patrimoniu cultural

Orașul Ialoveni dispune de o infrastructură culturală bogată și diversificată, care contribuie la promovarea identității locale, incluziunii sociale și dezvoltării comunitare.

Infrastructura culturală și artistică

Biblioteci: Biblioteca publică raională „Petre Ștefănucă” și Biblioteca publică orășenească pentru copii „Spiridon Vangheli” oferă acces la un fond de peste 19 mii de cărți, facilitând educația și recreerea pentru toate categoriile de vârstă.

Instituții artistice: Formația folclorică „Ialoveneanca”, ansamblul de dans popular „Porumbița” și studioul „Enigma” promovează tradițiile și creațiile populare. Școala de Arte, cu peste 400 de elevi din oraș și raion, reprezintă un centru de formare artistică esențial.

Casa de Cultură „Andrei Ungureanu”: Denumită în cinstea omului emerit Andrei Ungureanu, servește ca hub pentru evenimente culturale, inclusiv spectacole teatrale, muzicale și expoziții.

Muzee și galerii: Galeria Colecțiilor Petru Costin este un muzeu unic al istoriei contemporane, cu colecții tematice sovietice și medievale, deținând două recorduri Guinness pentru cea mai numeroasă colecție de potcoave din lume.

Activități culturale și sportive

Instituțiile operează în baza regulamentelor aprobate, cu planuri anuale de activități elaborate în colaborare cu autoritățile locale, cetățeni și agenți economici. Se promovează incluziunea socială, implicarea tinerilor, sportul și tradițiile locale, inclusiv meșteșugurile artistice. Evenimentele includ concursuri sportive (fotbal, volei, lupte greco-romane, lupte populare), târguri de caritate, inaugurări precum Parcul verde cu Teatrul de vară din str. M. Viteazul, și numeroase manifestări culturale documentate în surse publice. Se asigură accesul la baze de date multimedia (filmice, teatrale, muzicale, galerii de artă) pentru toate categoriile de cetățeni, inclusiv persoane cu dizabilități, minorități și refugiați.

3.12 Sport şi agreement

Unul dintre locurile recreative principale din orașul Ialoveni este parcul “Sfatul Țării”. Acesta se află în centrul orașului și are o suprafață de aproximativ 0,8 ha. În anul 2012, parcul a fost renovat și amenajat cu arbori, flori, un havuz, bănci, trotuare și acces la internet WI-FI. În 2023, au fost adăugate noi instalații de iluminat LED și zone de joacă pentru copii, iar parcul rămâne un loc popular pentru evenimente locale.

Un alt loc vizitat de locuitorii orașului este Parcul “Vinuri Ialoveni” (cunoscut și sub numele de Parcul Vinurilor), care se află pe traseul Chișinău – Hâncești și se întinde pe o suprafață de 53 ha. Acest parc tematic, inaugurat în 2016, prezintă sculpturi și pavilioane dedicate vinurilor moldovenești, inclusiv expoziții permanente și evenimente culturale. În 2024, parcul a fost extins cu noi trasee turistice și facilități pentru vizitatori, inclusiv un centru de informare și opțiuni de degustare.

În orașul Ialoveni activează stadioanele sportive multifuncționale din sectorul Moldova, sectorul Huțuleuca str. Viilor, str-la Viilor, sectorul Bozu, din str. Daniil Sihastru, str. Păcii, str. Vasile Lupu, str. Dimitrie Cantemir, str. Alexandru cel Bun, 2, s-au construit două stadioane în sectorul Pietre (BTA-16) și sectorul Albeni, ultimul în cadrul Programului Național „Satul European Expres”, ediția - 2023. Stadionul Multifuncțional al Consiliului raional Ialoveni din sec. Centru al or. Ialoveni, în total în orașul Ialoveni activează 12 stadioane.

3.13 Administrația

Administrația orașului Ialoveni reprezintă autoritatea locală responsabilă pentru gestionarea afacerilor publice în localitate și prestarea serviciilor publice către locuitorii acesteia. Condusă de primarul ales democratic, actualmente Sergiu Armașu (din 2023), administrația funcționează ca un organism executiv care implementează politicile locale și asigură serviciile esențiale pentru comunitate.

Din punct de vedere structural, ea include Primăria, Consiliul Local (format din 21 de consilieri) și diverse departamente specializate, precum cele pentru finanțe, urbanism, educație și servicii sociale. Aceste entități colaborează pentru a administra bugetul anual, care se ridică la circa 60 de milioane de lei, provenind în mare parte din taxe locale și transferuri guvernamentale. Funcțiile principale includ întreținerea infrastructurii (drumuri, iluminat public), gestionarea deșeurilor, promovarea

dezvoltării economice și susținerea evenimentelor culturale, cum ar fi Festivalul Vinului de la Ialoveni.

Analitic, administrația se confruntă cu provocări semnificative, inclusiv îmbătrânirea populației, migrația tinerilor către Chișinău și impactul schimbărilor climatice asupra agriculturii locale, un sector cheie. Cu toate acestea, realizările recente, precum modernizarea școlilor și atragerea investițiilor în viticultură, demonstrează o abordare proactivă. Comparativ cu alte orașe din Republica Moldova, Ialoveni beneficiază de proximitatea capitalei, facilitând accesul la resurse, dar depinde de reforme naționale pentru a combate corupția și a îmbunătăți transparența. În ansamblu, administrația joacă un rol pivotal în transformarea Ialovenilor dintr-un oraș într-un centru urban emergent, contribuind la coeziunea socială și dezvoltarea durabilă.

3.14 Circulaţie, transport şi logistică

Orașul Ialoveni beneficiază de o rețea de transport și circulație în dezvoltare, cu accent pe siguranța rutieră, mobilitatea sustenabilă și reducerea emisiilor, gestionată prin colaborări între Primărie, operatori delegați și surse atrase din proiecte europene. În perioada 2026-2031, prioritățile includ extinderea rutelor, modernizarea infrastructurii și promovarea transportului ecologic pentru a îmbunătăți accesibilitatea și calitatea vieții.

Serviciul de transport public local

Serviciul de transport public local este responsabilitatea Primăriei orașului Ialoveni, iar Agenția Națională de Transport Auto (ANTA) din cadrul Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR) coordonează transportul interurban. În oraș activează ruta troleibuzului nr. 36 (deservită de Regia Transport Electric Chișinău, cu 5 unități), prelungită până în sectorul Pietre, și rute locale operate de companii private. Taxa pentru călătorii în oraș este de 4 lei.

În 2023-2024, s-au alocat 5,46 milioane lei pentru transport, contribuind la reducerea emisiilor nocive și a poluării sonore. Administrația locală participă în mai multe proiecte europene, care includ schimbul de bune practici, îmbunătățirea mobilității și logisticii urbane, modernizării infrastructurii de transport public, inclusiv activitățile din cadrul proiectului SPOTLOG, implementat în perioada 2024-2027. Pentru viitor, se urmărește achiziționarea de microbuze/autocare, extinderea rutelor și obținerea acordurilor pentru transport către Chișinău, inclusiv prin concursuri pentru selectarea prestatorilor, dotarea și modernizarea stațiilor de autobuz.

Întreținerea drumurilor locale și siguranța circulației

Viceprimarul orașului Ialoveni coordonează lucrările, efectuate de sectorul de amenajare și înverzire, cu contractări externe. În 2024, s-au reparat 12 străzi din 20 planificate, totalizând 7,27 km de drumuri beton-asfalt, cu devize de 25 milioane lei (11 milioane din bugetul local). S-au construit trotuare, treceri de pietoni denivelate și vopsite, semafoare inteligente (inclusiv la școli și intrări în oraș) și marcaje rutiere. Proiecte în curs includ construcția unei parcări pe str. N. Testemițanu, zona pietonală cu piste pentru biciclişti între străzile M. Viteazul, I. Gagarin, Basarabia și drum de conexiune, precum și nota conceptuală pentru pista de biciclişti pe str. L. Rebreanu – str. Basarabia. Colaborările cu Auto Club Moldova și demersurile către MIDR pentru transmiterea porțiunilor de drumuri sporesc eficiența. Pentru perioada strategică, se prioritizează achiziționarea de echipamente pentru deszăpezire, măturare și spălare, precum și amplasarea suplimentară de semafoare la obiective cheie (ex. Liceul „Andrei Vartic” și spital).

3.15 Infrastructura tehnico-edilitară

Orașul Ialoveni dispune de o infrastructură tehnico-edilitară în curs de modernizare, gestionată prin colaborări între Primărie, ÎM „Gospodăria Locativ-Comunală Ialoveni” (GLC Ialoveni) și operatori

delegați, cu accent pe îmbunătățirea serviciilor esențiale pentru creșterea calității vieții locuitorilor. În perioada 2026-2031, prioritățile includ extinderea rețelelor, digitalizarea și sustenabilitatea, în vederea reducerii emisiilor și optimizării resurselor.

Serviciul de aprovizionare cu apă

Responsabilul de domeniu este viceprimarul or. Ialoveni, iar serviciile sunt delegate S.A. „Apă-Canal Chișinău", cu excepția blocurilor locative gestionate de ÎM GLC Ialoveni. În prezent, 96% din populație este conectată la sistemul centralizat, însă acesta este învechit și necesită reabilitare graduală din fondurile Primăriei. În 2024, s-au construit 600 m de rețea nouă în colaborare cu cetățenii, demonstrând angajamentul comunitar. Pentru viitor, se urmărește extinderea acoperirii și modernizarea infrastructurii pentru a asigura accesibilitatea și eficiența.

Serviciul de canalizare

Gestionat similar cu aprovizionarea cu apă, cu 87% din populație conectată la sistemul centralizat, care este învechit și necesită investiții. În 2024-2025, prin Programul „Satul European", se construiește o rețea gravitațională de 7,5 km în sectoarele Pietre și Bozu, cu finanțare de 11,4 milioane lei (10 milioane din bugetul de stat și 1,4 milioane din bugetul local). Proiectul va fi finalizat, contribuind la reducerea poluării și îmbunătățirea sănătății publice. Strategia pentru 2026-2031 prevede continuarea extinderii și digitalizării sistemului pentru acoperire universală.

Managementul deșeurilor solide

ÎM GLC Ialoveni gestionează serviciul cu un efectiv de 30 de persoane, insuficient pentru fluctuația personalului. Colectarea selectivă este implementată, cu contracte pentru fiecare gospodărie, inclusiv plăți online, dar sortarea rămâne limitată. Depozitul central, situat în oraș, provoacă disconfort și necesită relocare. În prezent, se utilizează 4 autospeciale, un buldozer și un excavator, iar echipamentele sunt învechite. Pentru perioada strategică, se prioritizează achiziționarea de vehicule noi, crearea unei platforme centrale de colectare și îmbunătățirea monitorizării pentru o gestionare sustenabilă.

Iluminatul public stradal

Sectorul de amenajare și înverzire gestionează serviciul, cu acoperire 100% folosind surse LED eficiente, conectate/deconectate automat. Efectivul este insuficient (18 din 36,5 unități aprobate), iar posturile de electricieni sunt vacante. Primăria deține un autoturn și procură echipamente după necesitate. Strategia pentru 2026-2031 accentuează recrutarea de specialiști calificați pentru optimizarea consumului energetic și menținerea parametrilor de calitate.

Gestiunea spațiilor verzi și întreținerea cimitirelor

Viceprimarul or. Ialoveni coordonează gestionarea spațiilor verzi, având în subordine ÎM GLC Ialoveni cu un efectiv de 18 persoane angajate. Activitățile includ curățarea, plantarea de arbori (40 ha împădurite), întreținerea rondurilor de flori și reabilitarea râuluiIșnovăț pentru odihnă activă. S-au inaugurat parcuri și scuaruri, iar proiecte noi vizează piste pentru biciclişti.

Pentru cimitire, ÎM GLC Ialoveni și sectorul de amenajare gestionează cimitirul nou (cu regulament și înregistrări) și cel vechi (conservat). Se prioritizează achiziționarea de echipamente și stabilirea taxelor pentru întreținere. În perioada 2026-2031, se va continua înverzirea, digitalizarea gestionării și extinderea zonelor de agrement pentru un mediu urban sănătos.

În ansamblu, infrastructura tehnico-edilitară a orașului Ialoveni demonstrează progrese semnificative, dar necesită investiții în echipamente, personal și proiecte sustenabile pentru a răspunde creșterii demografice și standardelor europene până în 2031. Prioritățile includ

digitalizarea serviciilor, reducerea impactului ambiental și implicarea comunității în proiecte comune.

3.16 Mediu

Orașul Ialoveni se confruntă cu provocări de mediu legate de agricultura intensivă, poluarea apelor și gestionarea deșeurilor. RâulIșnovăț, principala sursă de apă, este afectat de nitrați și pesticide din activitățile agricole, iar lipsa sistemelor moderne de canalizare agravează problema. Biodiversitatea este conservată prin zone protejate, iar comunitatea este implicată în inițiative de reducere a emisiilor de carbon prin tranziția către energii regenerabile.

4. Analiza SWOT

4.1 Imaginea oraşului şi locuirea

Puncte tari:	**Puncte slabe:**
Poziție geografică strategică, în proximitatea municipiului Chișinău, cu potențial de integrare metropolitană. **Identitate locală consolidată**, cu tradiții culturale și istorie documentată din secolul XV. **Reședință raională**, cu funcții administrative, educaționale și sociale concentrate. **Inițiative de revitalizare urbană** deja demarate (ex. Programul de Revitalizare Urbană 2022–2025). **Interes crescut pentru locuire periurbană**, în rândul familiilor tinere și al celor care migrează din Chișinău. **Parteneriate internaționale active**, inclusiv orașe înfrățite din România (Pitești, Toplița, Miercurea Ciuc).	**Imagine urbană fragmentată**, cu zone rezidențiale neuniform dezvoltate și spații publice insuficient amenajate. **Lipsa unui brand urban coerent**, comparativ cu orașe precum Brașov sau Sibiu care promovează identități turistice și culturale clare. **Infrastructură locativă limitată**, cu deficit de locuințe moderne, eficiente energetic și accesibile. **Presiune pe serviciile publice**, în contextul creșterii populației și extinderii neplanificate. **Lipsa unei strategii de marketing urban**, care să promoveze orașul ca destinație de locuire și investiții.
Oportunități:	**Amenințări:**
Acces la fonduri europene de preaderare (IPA III, EU4Moldova, cooperare transfrontalieră) pentru proiecte de locuire, infrastructură și imagine urbană. **Dezvoltarea coridoarelor de mobilitate** și logistică regională, cu potențial de conectare la rețelele TEN-T extinse. **Valorificarea patrimoniului cultural și natural**, pentru crearea de spații publice tematice și trasee turistice urbane.	**Urbanizare necontrolată**, care poate duce la pierderea coeziunii spațiale și la apariția zonelor marginalizate. **Presiuni demografice și migrație inversă**, în lipsa unor politici de locuire atractive și sustenabile. **Concurență regională** din partea altor localități periurbane care oferă condiții mai bune de locuire și infrastructură. **Dependență excesivă de Chișinău**, care poate

Inspirație din bune practici europene – Brașov (zonificare funcțională), Sibiu (regenerare urbană), Alba Iulia (smart city), Blaj (locuire integrată). **Crearea unui brand urban distinct**, axat pe identitate locală, proximitate de capitală și calitatea vieții.	limita autonomia urbană și capacitatea de atragere a investițiilor proprii. **Riscuri de imagine**, în lipsa unei comunicări publice coerente și a implicării comunității în procesul de dezvoltare.

4.2 Economie şi piaţa forţei de muncă

Puncte tari:	**Puncte slabe:**
Proximitate față de Chișinău, care oferă acces rapid la o piață extinsă de muncă, servicii și oportunități economice. **Prezența unui nucleu de IMM-uri locale**, active în comerț, servicii, construcții și agricultură periurbană. **Forță de muncă tânără și mobilă**, cu potențial de formare și adaptare la cerințele pieței. **Inițiative locale de revitalizare economică**, inclusiv proiecte de infrastructură și urbanism care pot stimula investițiile. **Parteneriate internaționale existente**, care pot facilita transferul de bune practici și accesul la rețele economice europene.	**Lipsa unui parc industrial sau logistic dedicat**, comparativ cu alte orașe din Moldova (ex. Strășeni, Hîncești, Ungheni), care dispun de zone economice specializate. **Structură economică fragilă**, cu dependență de comerțul de proximitate și servicii cu valoare adăugată redusă. **Migrație economică spre Chișinău**, care reduce retenția forței de muncă și capacitatea de atragere a talentelor locale. **Nivel scăzut de digitalizare și inovare**, în rândul companiilor locale. **Lipsa unor centre de formare profesională locale**, care să răspundă nevoilor pieței muncii în mod adaptat.
Oportunități:	**Amenințări:**
Dezvoltarea unei platforme economice periurbane, axată pe logistică, producție ușoară și servicii digitale. **Acces la fonduri europene și naționale** pentru dezvoltarea antreprenoriatului, formare profesională și infrastructură economică. **Crearea unui incubator de afaceri sau hub de inovare**, inspirat din modelele existente din Moldova și/sau România. **Valorificarea agriculturii periurbane și a economiei circulare**, prin proiecte de procesare locală și lanțuri scurte alimentare. **Parteneriate cu universități și centre de cercetare din Chișinău**, pentru formare duală și transfer tehnologic.	**Concurență regională puternică**, din partea altor localități periurbane cu infrastructură economică mai avansată. **Dependență excesivă de dinamica economică a Chișinăului**, care poate limita autonomia și reziliența locală. **Potențial de stagnare economică**, în lipsa unor politici active de atragere a investițiilor și diversificare sectorială. **Exodul forței de muncă tinere**, în lipsa unor condiții atractive de angajare și locuire. **Vulnerabilitate la crize externe**, în special în sectoarele cu valoare adăugată redusă sau slab tehnologizate.

4.3 Turism, cultură, agrement şi sport

Puncte tari:	**Puncte slabe:**
Proximitate față de Chișinău, care facilitează accesul turiștilor și participarea la evenimente culturale regionale. **Identitate locală distinctă**, cu tradiții populare, patrimoniu istoric și potențial arheologic (atestare din secolul XV). **Inițiative culturale locale** precum „Descoperă Ialoveni – Recorduri Guinness, Muzee și Vinuri”, care promovează imaginea orașului. **Spații naturale periurbane**, potrivite pentru agrement, drumeții și activități în aer liber. **Evenimente comunitare active**, cu implicarea tinerilor și a instituțiilor educaționale.	**Lipsa unei infrastructuri turistice dedicate**, comparativ cu orașe precum Târgu Ocna (bază balneară), Soroca (cetate medievală), Sibiu (centru cultural european). **Promovare turistică insuficientă**, fără un brand urban consolidat sau materiale de marketing profesioniste. **Capacitate redusă de cazare și alimentație publică**, care limitează potențialul de turism de sejur. **Spații de agrement și sport subdimensionate**, cu dotări limitate și accesibilitate redusă. **Fragmentare instituțională în organizarea evenimentelor**, fără o strategie culturală coerentă.
Oportunități:	**Amenințări:**
Crearea unui traseu cultural periurban, conectat cu Chișinău și localitățile din raion, inspirat din modelul Blaj–Jidvei–Cetatea de Baltă. **Valorificarea patrimoniului viticol și gastronomic**, prin festivaluri tematice, turism oenologic și produse locale. **Acces la fonduri europene și naționale** pentru infrastructură sportivă, centre culturale și turism rural (ex. prin IPA III, EU4Culture, FNDRL). **Dezvoltarea unui parc tematic sau muzeu interactiv**, inspirat din modelul Alba Iulia (Cetatea Alba Carolina) sau Orheiul Vechi. **Parteneriate cu orașe înfrățite din România**, pentru schimburi culturale, proiecte comune și promovare reciprocă.	**Concurență regională puternică**, din partea orașelor cu infrastructură turistică consolidată (ex. Soroca, Orhei). **Dependență de turismul de tranzit**, fără capacitate de retenție sau diversificare a ofertei. **Riscul de pierdere a patrimoniului imaterial**, în lipsa unor politici de conservare și educație culturală. **Lipsa unei viziuni integrate între turism, sport și cultură**, care poate duce la fragmentarea inițiativelor. **Vulnerabilitate la crize externe**, care pot afecta mobilitatea, finanțarea și participarea publicului.

4.4 Ştiinţă, educaţie, social şi sănătate

Puncte tari:	**Puncte slabe:**

Rețea educațională funcțională, cu instituții preuniversitare bine integrate în comunitate. **Proximitate față de Chișinău**, care facilitează accesul la universități, centre de cercetare și spitale de nivel superior. **Implicare comunitară activă**, în proiecte sociale, educaționale și de voluntariat. **Inițiative locale în domeniul sănătății publice**, inclusiv campanii de prevenție și colaborări cu instituții medicale raionale. **Cadru natural favorabil pentru activități educative și de sănătate în aer liber**, inclusiv sport și recreere.	**Lipsa unui centru medical urban complet echipat**, comparativ cu orașe precum Cahul sau Ungheni care dispun de spitale municipale. **Infrastructură educațională limitată**, cu spații insuficient modernizate și dotări tehnologice reduse. **Absența unui centru local de cercetare și inovare** . **Servicii sociale fragmentate**, fără o strategie integrată pentru grupurile vulnerabile. **Capacitate redusă de atragere și retenție a personalului medical și didactic**, în lipsa unor stimulente locale.
Oportunități:	**Amenințări:**
Acces la fonduri europene și naționale pentru modernizarea infrastructurii educaționale și medicale (ex. prin IPA III, EU4Health, Erasmus+). **Crearea unui centru comunitar multifuncțional**, care să integreze servicii sociale, educaționale și de sănătate. **Parteneriate cu universități și ONG-uri din Chișinău și din orașe înfrățite din România**, pentru proiecte de formare, cercetare și incluziune. **Dezvoltarea educației non-formale și a programelor STEM**, inspirate din modelele Brașov (hub educațional) și Blaj (laboratoare mobile). **Promovarea sănătății prin sport și stil de viață activ**, cu extinderea infrastructurii de agrement și prevenție.	**Dependență de infrastructura medicală din Chișinău**, care poate limita autonomia și reacția locală în situații de criză. **Migrația cadrelor didactice și medicale**, în lipsa unor condiții atractive de muncă și locuire. **Creșterea nevoilor sociale**, în contextul schimbărilor demografice și economice, fără o capacitate administrativă consolidată. **Riscul de excluziune digitală și educațională**, în rândul copiilor din medii vulnerabile. **Concurență regională pentru resurse și proiecte**, din partea orașelor cu ecosisteme educaționale și medicale mai dezvoltate.

4.5 Mediu, transport, infrastructură tehnico-edilitară

Puncte tari:	**Puncte slabe:**
Poziție geografică favorabilă, cu relief variat și spații verzi periurbane ce pot fi valorificate pentru recreere și ecoturism. **Accesibilitate rutieră bună**, prin conectarea directă cu Chișinău și drumurile naționale. **Inițiative locale de extindere a rețelelor de apă**	**Infrastructură edilitară incompletă**, cu zone rezidențiale neconectate la rețelele de canalizare și iluminat public. **Transport public insuficient dezvoltat**, cu frecvență redusă și lipsă de interconectare cu rețeaua metropolitană.

și canalizare, în parteneriat cu autoritățile raionale și centrale. **Interes comunitar pentru protecția mediului**, reflectat în acțiuni de ecologizare și plantare. **Potențial pentru dezvoltarea infrastructurii verzi**, inspirat din modele precum Sibiu (mobilitate alternativă) și Brașov (zonificare ecologică).	**Lipsa pistelor pentru biciclete și a infrastructurii pietonale moderne**, comparativ cu orașe precum Alba Iulia sau Sibiu. **Gestionarea deficitară a deșeurilor**, cu infrastructură limitată pentru colectare selectivă și reciclare. **Presiune asupra mediului natural**, din cauza extinderii necontrolate a zonelor construite.
Oportunități:	**Amenințări:**
Acces la fonduri europene și naționale pentru infrastructură durabilă, transport ecologic și eficiență energetică (ex. IPA III, EU4Environment, FNDRL). **Integrarea în rețelele de mobilitate regională**, inclusiv coridoarele TEN-T extinse și rutele periurbane Chișinău–Leușeni. **Dezvoltarea unui plan de mobilitate urbană durabilă**, inspirat din strategia Brașovului și Sibiu (transport multimodal). **Crearea unui parc tehnologic sau logistic**, cu infrastructură modernă și eficientă energetic. **Valorificarea spațiilor verzi și a zonelor naturale**, pentru proiecte de regenerare urbană și educație ecologică.	**Urbanizare necontrolată**, care poate duce la pierderea spațiilor verzi și la fragmentarea teritorială. **Vulnerabilitate la schimbările climatice**, în lipsa unor măsuri de adaptare și infrastructură rezilientă. **Riscul de congestionare rutieră**, în contextul creșterii populației și al lipsei de alternative de transport. **Dependență de infrastructura metropolitană**, fără autonomie locală în planificarea transportului și serviciilor edilitare. **Costuri ridicate de întreținere și extindere**, în lipsa unei strategii de investiții etapizate și sustenabile.

4.6 Administraţie

Puncte tari:	**Puncte slabe:**
Statut de reședință raională, cu funcții administrative consolidate și acces direct la instituții de nivel județean/raional. **Experiență în implementarea de proiecte locale**, inclusiv revitalizare urbană și dezvoltare comunitară. **Aparat administrativ stabil**, cu personal familiarizat cu procedurile naționale și locale. Deschidere spre **parteneriate internaționale**, inclusiv cu orașe înfrățite din România, ceea ce facilitează transferul de bune practici. **Implicare comunitară activă**, în procesele de consultare publică și planificare participativă.	**Capacitate administrativă limitată**, în raport cu complexitatea proiectelor europene și cerințele de absorbție a fondurilor externe. **Lipsa digitalizării extinse**, comparativ cu orașe precum Sibiu sau Alba Iulia care au implementat platforme de e-guvernare. **Fragmentare instituțională**, cu suprapuneri de competențe între nivelul local și raional. **Resurse financiare proprii reduse**, ceea ce limitează autonomia decizională și capacitatea de investiție. **Deficit de formare continuă, în rândul funcționarilor publici**, în special pe teme de planificare strategică, management de proiect și

	comunicare instituțională.
Oportunități:	**Amenințări:**
Acces la fonduri europene și naționale pentru consolidarea capacității administrative (ex. IPA III, EU4Public Administration, FNDRL). **Implementarea Strategiei Naționale de Reformă a Administrației Publice 2023–2030**, care oferă direcții clare pentru eficientizare și profesionalizare. **Digitalizarea serviciilor publice**, prin platforme de e-guvernare, registru electronic și interacțiune online cu cetățenii. Crearea unui **centru de competență local**, pentru formare, inovare administrativă și coordonare interinstituțională. **Valorificarea parteneriatelor internaționale**, pentru proiecte comune, schimburi de experiență și atragerea de expertiză externă.	**Presiune administrativă crescută**, în contextul extinderii atribuțiilor și complexității proiectelor de dezvoltare. **Risc de politizare excesivă**, care poate afecta stabilitatea instituțională și continuitatea proiectelor. **Dependență de deciziile centrale**, în lipsa unei descentralizări reale și a autonomiei financiare. **Rezistență la schimbare**, în rândul unor structuri administrative, care poate încetini procesele de reformă. **Concurență interraională** pentru resurse și proiecte, în special din partea orașelor cu administrații mai bine dotate și mai digitalizate.

4.7 Concluzii și constatări strategice

Poziționare și rol teritorial:

- Orașul Ialoveni deține o poziție geografică și administrativă privilegiată, fiind reședință raională și parte a zonei periurbane a Chișinăului.
- Această poziționare îl transformă într-un nod urban cu potențial de integrare metropolitană, logistică și economică, dar și într-un centru de servicii pentru localitățile rurale din jur.

Imagine urbană și locuire:

- Imaginea orașului este în proces de consolidare, cu inițiative locale valoroase (ex. revitalizare urbană, promovare culturală), dar fără un brand urban coerent.
- Locuirea este marcată de interes crescut din partea familiilor tinere, dar infrastructura rezidențială și serviciile publice nu țin încă pasul cu cererea.
- Comparativ cu orașe precum Sibiu, Blaj sau Târgu Ocna, Ialoveni are nevoie de investiții în spații publice, mobilitate pietonală și locuințe eficiente energetic.

Economie și piața muncii:

- Economia locală este fragilă și dependentă de Chișinău, cu o structură dominată de comerț și servicii de proximitate.
- Există potențial pentru dezvoltarea IMM-urilor, agriculturii periurbane și serviciilor digitale, dar lipsesc infrastructura logistică și centrele de formare profesională.
- Comparativ cu Ungheni, Strășeni sau Hîncești, Ialoveni are nevoie de zone economice dedicate și incubatoare de afaceri pentru a stimula antreprenoriatul local.

Turism, cultură, agrement și sport:

- Orașul dispune de resurse culturale și naturale valoroase, dar acestea sunt insuficient promovate și integrate într-o ofertă turistică coerentă.
- Lipsa infrastructurii de cazare, alimentație publică și agrement limitează potențialul de turism de sejur.
- Modelele din Sibiu, Soroca, Orhei sau Blaj pot inspira trasee tematice, festivaluri locale și infrastructură sportivă multifuncțională.

Știință, educație, social și sănătate:

- Rețeaua educațională este funcțională, dar neadaptată cerințelor moderne, cu dotări limitate și lipsă de digitalizare.
- Serviciile sociale sunt fragmentate, iar infrastructura medicală locală este dependentă de Chișinău.
- Este necesară crearea unui centru comunitar integrat și dezvoltarea de parteneriate cu universități și ONG-uri pentru formare și incluziune.

Mediu, transport și infrastructură tehnico-edilitară:

- Orașul are acces rutier bun și spații verzi periurbane, dar infrastructura edilitară este incompletă, iar transportul public este subdezvoltat.
- Lipsesc piste pentru biciclete, iluminat public extins și sisteme moderne de gestionare a deșeurilor.
- Modelele din Brașov și Sibiu pot inspira mobilitate durabilă, regenerare urbană și infrastructură verde.

Administrație publică:

- Administrația locală este stabilă și implicată, dar are capacitate limitată de absorbție a fondurilor externe și de gestionare a proiectelor complexe.
- Digitalizarea este incipientă, iar resursele financiare proprii sunt reduse.
- Este necesară profesionalizarea continuă a aparatului administrativ, implementarea e-guvernării și crearea unui centru local de competență.

Concluzii:

- Orașul Ialoveni are un potențial real de transformare urbană, dar necesită o abordare integrată, etapizată și conectată la strategiile naționale și europene.
- Proximitatea față de Chișinău este un avantaj major, dar trebuie gestionată strategic pentru a evita dependența și a stimula autonomia urbană.
- Investițiile în infrastructură, capital uman și imagine urbană sunt esențiale pentru creșterea atractivității orașului ca loc de trai, muncă și vizitare.
- Parteneriatele internaționale, fondurile europene și modelele de bune practici din România și UE pot accelera procesul de modernizare și integrare.

5. Viziune și obiective de dezvoltare

5.1 Viziunea 2031

Ialoveni – oraș verde, conectat și inteligent, cu o comunitate activă și o economie locală sustenabilă, integrat în rețelele europene de dezvoltare urbană. Această viziune reflectă aspirația orașului Ialoveni de a deveni un model de dezvoltare urbană sustenabilă în Republica Moldova, valorificând poziția sa geografică, potențialul comunitar și oportunitățile oferite de integrarea europeană. Ea se fundamentează pe cinci piloni interdependenți:

1. ***Oraș Verde – pentru un mediu sănătos și rezilient:***

- Ialoveni se află într-o zonă cu potențial agricol și peisagistic, ideală pentru extinderea spațiilor verzi și a coridoarelor ecologice;
- Modelele din Sibiu și Brașov demonstrează că investițiile în infrastructură verde cresc calitatea vieții și atractivitatea orașului.

2. ***Oraș Conectat – pentru mobilitate și integrare regională:***

- Proximitatea față de Chișinău oferă oportunități de conectare metropolitană, similar cu zona periurbană Iași–Miroslava;
- Ungheni și Alba Iulia au demonstrat eficiența parteneriatelor intermunicipale pentru atragerea de fonduri și servicii partajate.

3. ***Oraș Inteligent – pentru o administrație eficientă și servicii moderne:***

- Alba Iulia și Cahul sunt în curs de implementare cu succes a soluțiilor smart city, cu impact direct asupra transparenței și eficienței administrative;
- Moldova Europeană 2030 prioritizează digitalizarea serviciilor publice și interoperabilitatea instituțională.

4. ***Comunitate activă și economie locală sustenabilă:***

- Ialoveni are o comunitate cu potențial antreprenorial, agricol și creativ, care poate fi valorificat prin sprijin instituțional;
- Modelele din Sibiu și Iași arată că implicarea cetățenilor și susținerea industriilor locale generează reziliență economică.

5. ***Coeziune socială și implicare civică:***

- Ialoveni dispune de o comunitate diversă și activă, care poate fi consolidată prin dezvoltarea de centre comunitare multifuncționale, programe pentru tineri, seniori și grupuri vulnerabile, precum și prin promovarea mecanismelor de consultare publică și bugetare participativă;
- Modelele din Târgu Ocna și Brașov demonstrează că investițiile în capitalul social contribuie la stabilitatea comunitară, reduc excluziunea și sporesc încrederea cetățenilor în administrație.

6. ***Integrarea în rețelele europene de dezvoltare urbană:***

- Participarea activă în rețele precum URBACT, Eurocities, Covenant of Mayors, EU Urban Agenda (Agenda Urbană Europeană), ICLEI – Local Governments for Sustainability, CITIES2030 – Rețeaua Europeană pentru Orașe Inteligente, Mayors for Peace (Primari pentru Pace) facilitează accesul la bune practici, finanțare și vizibilitate internațională.
- Orașele din România (Brașov, Iași, Alba Iulia) au beneficiat de aceste rețele pentru accelerarea proiectelor strategice.

5.2 Obiective de dezvoltare și direcții de intervenție

Pentru a transforma Ialoveniul într-un model de urbanism european, administrația locală propune un set integrat de obiective strategice care vizează ecologia urbană, conectivitatea regională, digitalizarea serviciilor, dezvoltarea economică, coeziunea socială și integrarea internațională.

1. Extinderea infrastructurii verzi și a rezilienței climatice: crearea și reabilitarea spațiilor verzi urbane, plantarea de arbori, amenajarea coridoarelor ecologice și implementarea soluțiilor bazate pe natură pentru drenaj și răcire urbană. Modelele din Brașov și Sibiu arată că investițiile în infrastructură verde reduc poluarea, sporesc atractivitatea orașului și contribuie la sănătatea publică. Ialoveni are un potențial natural valoros care poate fi transformat în capital ecologic.

Impact:

- *Pe termen mediu:* creșterea suprafeței verzi per locuitor, reducerea insulelor de căldură urbană.
- *Pe termen lung:* atragerea de locuitori și investitori, adaptare la schimbările climatice, integrare în rețele de orașe verzi europene.

2. Conectivitate metropolitană și mobilitate durabilă*:* dezvoltarea unui sistem de transport public eficient între Ialoveni și Chișinău, extinderea infrastructurii urbane inteligente, inclusiv modernizarea stațiilor de transport public prin instalarea de stații smart dotate cu tehnologii digitale și energie regenerabilă, iluminat stradal inteligent, piste pentru biciclete, trotinete electrice și parcări de tip park&ride. Proximitatea față de capitală este un avantaj strategic. Modelele Iași–Miroslava și Alba Iulia–Sebeș demonstrează că mobilitatea metropolitană reduce presiunea urbană și stimulează dezvoltarea economică locală.

Impact:

- *Pe termen mediu:* reducerea timpului de navetă, creșterea accesului la locuri de muncă și servicii.
- *Pe termen lung:* integrarea Ialoveniului în zona metropolitană Chișinău, atragerea de investiții și creșterea valorii imobiliare.

3. Digitalizarea administrației și a serviciilor publice*:* implementarea unei platforme digitale pentru servicii publice municipale, bugetare participativă online și aplicații mobile pentru

cetățeni. Alba Iulia și Cahul au demonstrat că digitalizarea crește eficiența, reduce birocrația și îmbunătățește relația administrație–cetățean. Moldova Europeană 2030 susține interoperabilitatea și guvernarea digitală.

Impact:

- *Pe termen mediu:* acces rapid la servicii municipale, reducerea timpului de procesare a cererilor.
- *Pe termen lung:* creșterea transparenței, încredere în administrație, poziționarea Ialoveniului ca oraș inteligent.

4. Dezvoltarea economiei locale și a antreprenoriatului*:* crearea unui hub de inovare, sprijin pentru IMM-uri, promovarea produselor locale și atragerea investițiilor prin parteneriate public-private. Sibiu și Iași au demonstrat că susținerea industriilor locale și a antreprenoriatului creativ generează locuri de muncă și reziliență economică. Ialoveni are potențial agricol și creativ insuficient valorificat.

Impact:

- *Pe termen mediu:* creșterea numărului de afaceri locale, diversificarea economiei.
- *Pe termen lung:* autonomie economică locală, retenția tinerilor, branding regional puternic.

5. Consolidarea coeziunii sociale și a implicării civice*:* implementarea de programe pentru tineri, seniori și grupuri vulnerabile, dezvoltarea de centre comunitare și promovarea culturii participative. Orașele europene de succes investesc în capitalul social. O comunitate activă este motorul unei dezvoltări sustenabile și incluzive.

Impact:

- *Pe termen mediu:* creșterea participării cetățenilor în viața publică, reducerea excluziunii sociale.
- *Pe termen lung:* coeziune socială, identitate locală puternică, stabilitate comunitară.

6. Integrarea în rețelele europene de dezvoltare urbană*:* aderarea la rețele precum URBACT, Eurocities, Covenant of Mayors, EU Urban Agenda (Agenda Urbană Europeană), ICLEI – Local Governments for Sustainability, PROSPECT+, NetZeroCities, EnergyCities, LifeLoop, CITIES2030 – Rețeaua Europeană pentru Orașe Inteligente, Mayors for Peace (Primari pentru Pace), participarea la proiecte pilot și schimburi de bune practici.Acestea oferă acces la know-how, finanțare și vizibilitate internațională.

În prezent, Primăria or. Ialoveni este partener activ în câteva inițiative finanțate de Uniunea Europeană prin programul transnațional Interreg Europe (proiectele „SPOTLOG - Green and Socially resPOnsible ciTy Logistics InnovaTions”, Cod proiect: 01C0055, „REEF -Regions putting Energy Efficiency First”, Cod proiect: 03C0800, și „SUP4SUD - STRATEGIC URBAN PLANNING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT”, Cod proiect: 03C0988) și programul

transfrontalier Interreg NEXT România – Republica Moldova 2021–2027 (proiectul DEISU - Dotarea cu echipamente de urgență a Comunei Tomești și a Orașului Ialoveni", Cod proiect: ROMD00667).[4]

Impact:

- *Pe termen mediu:* creșterea capacității instituționale, atragerea de fonduri europene.
- *Pe termen lung:* poziționarea Ialoveniului ca model de bună practică în regiune, parteneriate internaționale durabile.

[4] https://ialoveni.md/Proiecte-externe

6. Plan de acțiune

Pilonul 1: Oraș Verde – pentru un mediu sănătos și rezilient: Focus pe spații verzi, coridoare ecologice, curățare și reabilitare, pentru creșterea calității vieții locuitorilor

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Surse potențiale de finanțare	Indicatori de rezultat
Revizuirea evaluării ecosistemului florei și faunei râului Șnovăț (planificare strategică, bazată pe studii anterioare)	2026-2028	50,0	Specialist APL	Buget local, Surse atrase	Studiu revizuit și actualizat; Cel puțin 200 beneficiari informați în 2026-2031, inclusiv din categorii social-vulnerabile; Evaluare anuală a rezilienței ecologice, similar modelelor din Sibiu.
Continuarea curățării și reabilitării râului Șnovăț (implementare practică)	2026-2031	1500,0	Director ÎM ”Servicii comunal-locative”, Reprezentant ONG	Buget local, Surse atrase	Cel puțin 3 km suplimentari de râu curățat și reabilitat până în 2031; Cel puțin 500 kg deșeuri colectate anual; Infrastructură adaptată pentru persoane cu necesități speciale; Conferință internațională organizată în 2030.
Extinderea amenajării spațiilor verzi dintre sectoarele Bozu și Huțuleuca (implementare practică)	2026-2031	800,0	Specialist APL, Reprezentant Solidarity Fund	Buget local, Solidarity Fund, Surse atrase	Cel puțin 2 ha suplimentare de spațiu verde reabilitat până în 2031; Infrastructură adaptată pentru deplasarea persoanelor cu necesități speciale; Cel puțin 500 beneficiari noi, inclusiv din categorii social-vulnerabile.
Continuarea amenajării și curățării fântânilor din oraș (implementare practică)	2026-2031	50,0	ONG	Buget local, Surse atrase, Contribuția cetățenilor	Cel puțin 10 fântâni suplimentare amenajate până în 2031; Integrare cu coridoare ecologice pentru reziliență, inspirat din Brașov.
Implementarea programului multianual de plantare a arborilor (implementare practică)	2026-2031	200,0	Specialist APL, Director ÎM	ONG, Inspecția ecologică	Cel puțin 5000 de arbori și arbuști sădiți până în 2031; Cel puțin 30 voluntari implicați anual; Creșterea atractivității urbane cu 15% până în 2031.
Monitorizarea și evaluarea habitatului ecologic (monitorizare)	2026-2031	Nu sunt necesare	Specialist APL	Buget local	Raport anual privind calitatea mediului; Integrare cu bune practici europene; Reziliență crescută cu 20% până în 2031, măsurată prin

					indicatori de sănătate publică.

Pilonul 2: Oraș Conectat – pentru mobilitate și integrare regională: Focus pe mobilitate, drumuri, transport și parteneriate intermunicipale, pentru conectare metropolitană crescută

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Surse potențiale de finanțare	Indicatori de rezultat
Revizuirea conceptului pentru amenajarea pistei pentru biciclişti (planificare strategică)	2026-2028	20,0	Specialist APL	Buget local, Surse atrase	Concept revizuit; Cel puțin 100 beneficiari consultați în 2026-2031, inclusiv din categorii social-vulnerabile.
Continuarea extinderii rutelor transportului electric și construcției sistemului de mini parcări (implementare practică)	2026-2031	100,0	Specialist APL	Primăria or. Ialoveni; Primăria mun. Chișinău, Î.M. RTEC Chișinău, donatori	Cel puțin 5 km de rute extinse până în 2031; Cel puțin 300 locuri de parcări suplimentare amenajate; Acte administrative adoptate pentru integrare regională, similar Ungheni.
Reabilitarea drumurilor de ocolire și instituirea sensurilor giratorii (implementare practică)	2026-2031	200000,0	Specialist APL, CR Ialoveni	Parteneri din mediul de afaceri, Surse atrase	Cel puțin 3 km de drumuri reabilitate până în 2031; Cel puțin 3 sensuri giratorii suplimentare instituite; Trafic fluidizat cu 25%, măsurat prin studii de mobilitate.
Adaptarea infrastructurii sociale pentru persoane cu necesități speciale (implementare practică)	2026-2031	150,0	Specialist APL	Surse atrase	Cel puțin 5 semafoare pentru hipoacuzici și marcaje tactile suplimentare instalate până în 2031; Rampe și căi de acces create; Beneficiari: cel puțin 300 persoane cu dizabilități.
Modernizarea iluminatului public și creării străzilor/zonelor pietonale (implementare practică)	2026-2031	1000,0	Specialist APL, Serviciul de amenajare	Buget local, Surse atrase	Sistem automatizat extins; Cel puțin 5 km de traseu cu LED până în 2031; Zone pietonale suplimentare instituite; Semafoare inteligente: cel puțin 5 până în 2031.

Revizuirea indicatoarelor stradale și extinderii parcului cu sisteme fotovoltaice (implementare practică)	2026-2031	25000,0	Specialist APL	Buget local, Surse atrase	Cel puțin 30 indicatoare suplimentare instalate până în 2031; Parc fotovoltaic extins pentru iluminat și instituții; Energie regenerabilă pentru 30% din consumul public până în 2031.
Monitorizarea integrării regionale (monitorizare)	2026-2031	Nu sunt necesare	Specialist APL	Buget local	Parteneriate intermunicipale evaluate anual; Creșterea conectării cu Chișinău cu 15% până în 2031, inspirat din Iași–Miroslava.

Pilonul 3: Oraș Inteligent – pentru o administrație eficientă și servicii moderne: Focus pe digitalizare, transparență și interoperabilitate, servicii publice moderne

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Surse potențiale de finanțare	Indicatori de rezultat
Revizuirea Ghișeului Unic și consultării cetățenilor (planificare strategică)	2026-2028	30,0	Specialist APL	Buget local	Ghișeu revizuit; Plan de comunicare actualizat; Cel puțin 500 cetățeni consultați în 2026-2031, inclusiv din categorii social-vulnerabile.
Dezvoltarea abilităților profesionale ale personalului APL (implementare practică)	2026-2031	Nu sunt necesare	Specialist APL	Buget local	Cel puțin 30 funcționari instruiți în 2026-2031 în digitalizare și achiziții publice; Participare la sisteme electronice implementate.
Revizuirea planurilor financiare, de investiții și administrare (implementare practică)	2026-2031	Nu sunt necesare	Specialist APL		Planuri revizuite și implementate; Politici privind controlul financiar adoptate; Proiect de act normativ privind motivarea funcționarilor înaintat.
Dezvoltarea sistemului de evidență și soluții informaționale inovative (implementare practică)	2026-2031	Nu sunt necesare	Specialist APL		Sistem de evidență extins; Transparență crescută cu 30% până în 2031, măsurată prin indicatori de interoperabilitate.
Revizuirea cartografierii serviciilor administrative (implementare practică)	2026-2028	Nu sunt necesare	Specialist APL		Plan de îmbunătățire revizuit; Servicii digitale extinse la 60% până în 2031.

Monitorizare a eficienței administrative (monitorizare)	2026-2031	Nu sunt necesare	Specialist APL	Buget local	Raport anual privind transparența; Integrare cu bune practici din Cahul; Eficiență crescută cu 20% până în 2031.

Pilonul 4: Comunitate activă și economie locală sustenabilă: Focus pe antreprenoriat, agricultură și implicare comunitară, pentru reziliență economică

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Surse potențiale de finanțare	Indicatori de rezultat
Revizuirea Planului de dezvoltare economică locală (planificare strategică)	2026-2028	Nu sunt necesare	Specialist APL		Plan revizuit; Cel puțin 2000 participanți informați în 2026-2031, inclusiv din categorii social-vulnerabile.
Stimularea investițiilor și PPP-urilor (implementare practică)	2026-2031	15,0	Specialist APL	Surse atrase	Cel puțin 10 investitori atrași până în 2031; Cel puțin 30 locuri de muncă create; PPP-uri pentru 3 clădiri revitalizate.
Promovarea businessului mic și mijlociu, inclusiv actualizarea ghidului pentru Diasporă (implementare practică)	2026-2031	100,0	Specialist APL, Reprezentant Diasporă	Buget local, Agenți economici, Surse externe	Cel puțin 10 evenimente organizate până în 2031; Cel puțin 500 exemplare ghid actualizate și diseminate; Cel puțin 10 agenți economici implicați.
Consolidarea terenurilor agricole (implementare practică)	2026-2031		APL, Agent economic	Surse externe	Cel puțin 50 ha consolidate până în 2031; Integrare cu sustenabilitate agricolă, inspirat din Iași.
Revizuirea regulamentelor pentru comerț (implementare practică)	2026-2028	Nu sunt necesare	Specialist APL		Regulamente revizuite; Cel puțin 50 antreprenori informați în 2026-2031.
Monitorizare a economiei locale (monitorizare)	2026-2031	Nu sunt necesare	Specialist APL	Buget local	Raport anual privind creșterea economică; Reziliență crescută cu 15% până în 2031, măsurată prin indicatori de antreprenoriat.

Pilonul 5: Coeziune socială și implicare civică: Focus pe incluziune, servicii sociale și implicare comunitară, pentru integrarea grupurilor defavorizate

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Surse potențiale de finanțare	Indicatori de rezultat
Revizuirea cartografierii serviciilor sociale existente (planificare strategică)	2026-2028	Nu sunt necesare	Specialist APL		Chestionar revizuit; Plan de îmbunătățire actualizat; Cel puțin 200 beneficiari consultați în 2026-2031.
Continuarea programelor incluzive și orientării profesionale (implementare practică)	2026-2031	20,0	Director Instituție de Învățământ, Reprezentant ONG	LUMOS, UNICEF, ONG, Agenți economici	Cel puțin 10 programe desfășurate până în 2031; Cel puțin 100 persoane instruite, inclusiv femei și tineri; Cel puțin 30 persoane angajate.
Continuarea creării infrastructurii pentru copii și persoane vulnerabile (implementare practică)	2026-2031	10000,0	Specialist APL	Buget local, Surse atrase	Cel puțin 2 grădinițe și 1 bibliotecă construite până în 2031; Cel puțin 1000 beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile.
Continuarea ședințelor cu asociațiile obștești și centrului de voluntariat (implementare practică)	2026-2031	30,0	Specialist APL, ONG local	Buget local, Surse atrase	Cel puțin 10 ședințe organizate până în 2031; Cel puțin 5 proiecte elaborate; Cel puțin 50 voluntari implicați.
Continuarea cantinei sociale și amenajării capelei mortuare (implementare practică)	2026-2031	500,0	Specialist APL, ONG local	Buget local, Surse atrase	Cantină extinsă pentru 50 beneficiari zilnic până în 2031; Capelă completată; Parteneriate societate civilă - instituții consolidate.
Monitorizare a coeziunii sociale (monitorizare)	2026-2031	Nu sunt necesare	Specialist APL	Buget local	Raport anual privind incluziunea; Coeziune crescută cu 20% până în 2031, măsurată prin indicatori de implicare civică.

Pilonul 6: Integrarea în rețelele europene de dezvoltare urbană: Focus pe parteneriate internaționale și bune practici, pentru acces eficient la finanțare

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Surse potențiale de finanțare	Indicatori de rezultat
Continuarea dezvoltării parteneriatelor naționale și internaționale (planificare strategică)	2026-2031	200,0	Specialist APL	Buget local, CR Ialoveni, ADR Centru, Surse atrase	Parteneriate noi create: cel puțin 5 până în 2031; Cel puțin 5 vizite de studiu efectuate; Integrare în URBACT și Eurocities.
Continuarea organizării festivalurilor și evenimentelor culturale (implementare practică)	2026-2031	200,0	Specialist APL	Buget local, ADR Centru	Cel puțin 10 evenimente desfășurate până în 2031; Cel puțin 5 agenți economici implicați; Cel puțin 2500 participanți, inclusiv din categorii social-vulnerabile.
Monitorizare a integrării în rețele europene (monitorizare)	2026-2031	Nu sunt necesare	Specialist APL	Buget local	Raport anual privind accesul la finanțare; Vizibilitate internațională crescută cu 20% până în 2031, inspirat din Brașov și Alba Iulia.

7. Portofoliul de proiecte

Fișa de proiect 1.

Titlul proiectului:	**Râul Ișnovăț – Renaștere Hidrologică și Protecție Urbană**
Scop și obiective	Obiectivul general: Creșterea capacității de evacuare a apelor pluviale, reducerea riscului de inundații și dezvoltarea infrastructurii urbane prin reabilitarea ecologică și hidrologică a râului Ișnovăț, contribuind la îmbunătățirea calității vieții locuitorilor din Ialoveni și la protecția mediului. Obiectivele specifice: ● Reabilitarea hidrologică a râului Ișnovăț pe o lungime totală de 1,85 km (850 m în zona centrală prin lucrări de betonare și 1 km în aval prin curățire și refacerea albiei naturale), pentru restabilirea regimului hidrologic și creșterea capacității de evacuare a apelor pluviale; ● Crearea de fâșii verzi de protecție pe o suprafață de 2 hectare de-a lungul râului, cu scopul de a preveni colmatarea, reducerea poluării și crearea unui habitat natural pentru biodiversitate; ● Reducerea riscului de inundații în orașul Ialoveni, în special în zonele rezidențiale afectate, prin intervenții specifice care îmbunătățesc fluxul de apă și elimină blocajele hidraulice; ● Îmbunătățirea accesului și siguranței pentru beneficiari (elevii, copiii din grădinițe și locuitorii sectorului Bozu), prin integrarea proiectului cu alte investiții locale, inclusiv zona pietonală cu piste pentru biciclişti și spații publice renovate; ● Promovarea dezvoltării durabile și a educației ecologice, prin implicarea comunității locale în proiecte de plantare, conștientizare și utilizare responsabilă a spațiilor verzi și a râului reabilitat.
Localizare	Zona de SUD
Instituția responsabilă	Primăria orașului Ialoveni
Grupuri țintă	● Locuitorii sectorului Bozu (aproximativ 5000 de persoane), care vor avea acces direct la spații renovate, inclusiv spații verzi, terenuri de joacă și piste pentru biciclete; ● 497 de copii de la Grădinița Nr. 5 „Regina Maria”, inclusiv 59 de copii cu cerințe educaționale speciale (CES); ● Elevii de la Gimnaziul „Grigore Vieru” și Liceul Teoretic „Petre Ștefănucă”, precum și cei 25 de copii cu dizabilități severe care frecventează Unitatea de Educație Incluzivă. Aceștia provin din or. Ialoveni și din localități limitrofe precum Costești, Horești, Molești, Zîmbreni, Hansca, Pojăreni, Bardar, Văsieni, Ulmu și Suruceni.
Descrierea	850 m în zona centrală prin lucrări de betonare.

proiectului	1 km în aval prin curățire și refacerea albiei naturale. 2 ha de-a lungul râului de fâșii verzi de protecție.
Cost estimative	12 640 654 lei
Sursa de finanțare	10% APL, 90 % ONIMP
Rezultate estimate	● Reabilitarea și extinderea capacității râuluiIșnovăț: reabilitarea a 1,85 km de albie vor reduce riscul de inundații cu peste 90% în orașul Ialoveni; ● Crearea unui mediu ecologic și sustenabil: Plantarea a 2 hectare de fâșii verzi va contribui la prevenirea eroziunii și colmatării, îmbunătățind biodiversitatea locală și calitatea apei; ● Îmbunătățirea calității vieții pentru 18128 de locuitori ai orașului: Acces îmbunătățit la infrastructură modernă, spații verzi și reducerea riscurilor de distrugeri materiale și de proprietate; ● Beneficii educaționale și sociale: Peste 2000 de copii și tineri, inclusiv 25 de copii cu dizabilități severe, vor avea acces mai sigur și facilitat la instituțiile educaționale; ● Impact economic pozitiv: Creșterea valorii proprietăților din zonele adiacente cu până la 15% și reducerea costurilor anuale pentru gestionarea inundațiilor; ● Implicarea comunității în protecția mediului: Organizarea a 3 campanii de plantare și conștientizare ecologică, implicând peste 200 de voluntari din comunitate; ● Integrarea infrastructurii urbane: Conectarea râului reabilitat cu proiectele adiacente, cum ar fi Zona pietonală cu piste pentru biciclişti”, oferind acces sigur și eficient la 5600 m² de spații publice.
Metode de evaluare (măsurare a efectelor proiectului	Monitorizarea continuă a implementării pusă în responsabilitatea persoanelor civile implicate în proiect. Metoda Comparativă.

Fișa de proiect 2.

Titlul proiectului:	**Îmbunătățirea confortului vieții copiilor în Grădinița Nr. 5 „Regina Maria” din orașul Ialoveni prin termoizolarea construcției**
Scop și obiective	Obiectivul general: Creșterea confortului termic în interiorul clădirii pe tot parcursul anului (răcoare vara și căldură iarna). Obiectivele specifice: ● Reducerea substanțială a costurilor pentru încălzire și energie, permițând redirecționarea acestor resurse către nevoile educaționale și de dezvoltare ale copiilor; ● Asigurarea unui mediu mai sănătos și sigur prin eliminarea problemelor legate de umiditate, mucegai și curenți de aer; ● Prelungirea duratei de viață a structurii și îmbunătățirea aspectului

	estetic al clădirii.
Localizare	Zona de SUD
Instituția responsabilă	Primăria orașului Ialoveni
Grupuri țintă	497 de copii de la Grădinița Nr. 5 „Regina Maria”, inclusiv 52 de copii cu cerințe educaționale speciale (CES) și 63 de specialiști
Descrierea proiectului	În cadrul proiectului este vizată zona veche degradată a orașului, care necesită de urgență reabilitare. Implementarea proiectului în cauză va asigura în primul rând confortul termic al copiilor și personalului pe timpul rece.
Cost estimative	4 000 000 lei
Sursa de finanțare	10% APL, 90 % donator extern
Rezultate estimate	● Clădirea grădiniței reabilitată și eficientizată energetic; ● 497 de copii instituționalizați în condiții bune; ● Circa 750 de părinți ai copiilor siguri pe confortul și condițiile sănătoase pentru copiii lor; ● 63 de membri ai colectivului educațional; ● Reducerea imediată a consumului de energie termică cu circa 30%; ● Reducerea emisiilor de CO2 în atmosferă, astfel apropiind sarcinile asumate de Primăria orașului Ialoveni în reducerea emisiilor gazelor de seră în cadrul Convenției Europene a Primarilor pentru Energie și Climă.
Metode de evaluare (măsurare a efectelor proiectului	Monitorizarea continuă a implementării pusă în responsabilitatea persoanelor civile implicate în proiect. Metoda Comparativă.

Fișa de proiect 3.

Titlul proiectului:	**Tranziția Energetică prin Instalarea Sistemului de Panouri Fotovoltaice la Grădinița Nr. 5 „Regina Maria” din orașul Ialoveni**
Scop și obiective	Obiectivul general: Asigurarea independenței și sustenabilității energetice a Grădiniței Nr. 5 „Regina Maria” din or. Ialoveni prin utilizarea unei surse de energie regenerabilă, în vederea reducerii semnificative a costurilor de operare și protejării mediului înconjurător. Obiectivele specifice: ● Reducerea substanțială a costurilor pentru energie, permițând redirecționarea acestor resurse către nevoile educaționale și de dezvoltare ale copiilor; ● Diminuarea amprentei de carbon a grădiniței prin utilizarea energiei curate, contribuind la eforturile locale și naționale de combatere a

	schimbărilor climatice; ● Îmbunătățirea imaginii publice a instituției și a autorităților locale ca promotoare ale inovației, eficienței și responsabilității față de mediu.
Localizare	Zona de SUD
Instituția responsabilă	Primăria orașului Ialoveni
Grupuri țintă	497 de copii de la Grădinița Nr. 5 „Regina Maria”, inclusiv 52 de copii cu cerințe educaționale speciale (CES) și 63 de specialiști
Descrierea proiectului	Prin instalarea unui sistem modern de panouri fotovoltaice, proiectul va asigura producerea energiei electrice necesare pentru consumul propriu direct din sursa solară. Acest lucru va avea un impact dublu: va reduce drastic costurile operaționale cu energia electrică, eliberând resurse financiare pentru activitățile educaționale, și va diminua amprenta de carbon a instituției. Implementarea sistemului fotovoltaic contribuie direct la confortul copiilor și la educația lor ecologică, oferind un exemplu practic de utilizare a energiei curate în comunitatea din Ialoveni.
Cost estimative	600 000 lei
Sursa de finanțare	10% APL, 90 % donator extern
Rezultate estimate	● Instalarea și punerea în funcțiune a unui sistem de panouri fotovoltaice de o anumită capacitate (30 kWp) pe acoperișul clădirii Grădiniței; ● 497 de copii instituționalizați în condiții bune; ● Circa 750 de părinți ai copiilor siguri pe confortul și condițiile sănătoase pentru copiii lor; ● 63 de membri ai colectivului educațional; ● Reducerea imediată a consumului de energie electrică cu circa 60%; ● Reducerea emisiilor de CO2 în atmosferă, astfel apropiind sarcinile asumate de Primăria orașului Ialoveni în reducerea emisiilor gazelor de seră în cadrul Convenției Europene a Primarilor pentru Energie și Climă.
Metode de evaluare (măsurare a efectelor proiectului	Monitorizarea continuă a implementării pusă în responsabilitatea persoanelor civile implicate în proiect. Metoda Comparativă.

Fișa de proiect 4.

Titlul proiectului:	**Tranziția Energetică prin Instalarea Sistemului de Panouri Fotovoltaice la Grădinița nr. 1 „Andrieș” din orașul Ialoveni**
Scop și obiective	Obiectivul general: Asigurarea independenței și sustenabilității energetice a Grădiniței Nr.1 „Andrieș” din or. Ialoveni prin utilizarea unei surse de energie regenerabilă, în vederea reducerii semnificative a costurilor de operare și protejării mediului înconjurător.

	Obiectivele specifice: ● Reducerea substanțială a costurilor pentru energie, permițând redirecționarea acestor resurse către nevoile educaționale și de dezvoltare ale copiilor; ● Diminuarea amprentei de carbon a grădiniței prin utilizarea energiei curate, contribuind la eforturile locale și naționale de combatere a schimbărilor climatice; ● Îmbunătățirea imaginii publice a instituției și a autorităților locale ca promotoare ale inovației, eficienței și responsabilității față de mediu.
Localizare	Zona de Centru
Instituția responsabilă	Primăria orașului Ialoveni
Grupuri țintă	420 de copii de la Grădinița nr. 1 „Andrieș”, inclusiv 15 copii cu cerințe educaționale speciale (CES) și 60 de specialiști
Descrierea proiectului	Prin instalarea unui sistem modern de panouri fotovoltaice, proiectul va asigura producerea energiei electrice necesare pentru consumul propriu direct din sursa solară. Acest lucru va avea un impact dublu: va reduce drastic costurile operaționale cu energia electrică, eliberând resurse financiare pentru activitățile educaționale, și va diminua amprenta de carbon a instituției. Implementarea sistemului fotovoltaic contribuie direct la confortul copiilor și la educația lor ecologică, oferind un exemplu practic de utilizare a energiei curate în comunitatea din Ialoveni.
Cost estimative	500 000 lei
Sursa de finanțare	10% APL, 90 % donator extern
Rezultate estimate	● Instalarea și punerea în funcțiune a unui sistem de panouri fotovoltaice de o anumită capacitate (25 kWp) pe acoperișul clădirii Grădiniței; ● 420 de copii instituționalizați în condiții bune; ● Circa 600 de părinți ai copiilor siguri pe confortul și condițiile sănătoase pentru copiii lor; ● 60 de membri ai colectivului educațional; ● Reducerea imediată a consumului de energie electrică cu circa 60%; ● Reducerea emisiilor de CO2 în atmosferă, astfel apropiind sarcinile asumate de Primăria orașului Ialoveni în reducerea emisiilor gazelor de seră în cadrul Convenției Europene a Primarilor pentru Energie și Climă.
Metode de evaluare (măsurare a efectelor proiectului	Monitorizarea continuă a implementării pusă în responsabilitatea persoanelor civile implicate în proiect. Metoda Comparativă.

Fișa de proiect 5.

Titlul proiectului:	**Tranziția Energetică prin Instalarea Sistemului de Panouri Fotovoltaice la Grădinița Nr. 1 „Andrieș” din orașul Ialoveni**
Scop și obiective	Obiectivul general:

	Asigurarea independenței și sustenabilității energetice a Școlii de Arte din Ialoveni prin utilizarea unei surse de energie regenerabilă, în vederea reducerii semnificative a costurilor de operare și protejării mediului înconjurător. Obiectivele specifice: ● Reducerea substanțială a costurilor pentru energie, permițând redirecționarea acestor resurse către nevoile educaționale și de dezvoltare ale elevilor; ● Diminuarea amprentei de carbon a școlii prin utilizarea energiei curate, contribuind la eforturile locale și naționale de combatere a schimbărilor climatice; ● Îmbunătățirea imaginii publice a instituției și a autorităților locale ca promotoare ale inovației, eficienței și responsabilității față de mediu.
Localizare	Zona de SUD
Instituția responsabilă	Primăria orașului Ialoveni
Grupuri țintă	Tinerii de vârstă școlară din Ialoveni și din localitățile învecinate, profesorii
Descrierea proiectului	Prin instalarea unui sistem modern de panouri fotovoltaice, proiectul va asigura producerea energiei electrice necesare pentru consumul propriu direct din sursa solară. Acest lucru va avea un impact dublu: va reduce drastic costurile operaționale cu energia electrică, eliberând resurse financiare pentru activitățile educaționale, și va diminua amprenta de carbon a instituției. Implementarea sistemului fotovoltaic contribuie direct la confortul elevilor și la educația lor ecologică, oferind un exemplu practic de utilizare a energiei curate în comunitatea din Ialoveni.
Cost estimative	300 000 lei
Sursa de finanțare	10% APL, 90 % donator extern
Rezultate estimate	● Instalarea și punerea în funcțiune a unui sistem de panouri fotovoltaice de o anumită capacitate (20 kWp) pe acoperișul clădirii; ● 500 de copii instituționalizați în condiții bune; ● 30 de membri ai colectivului educațional; ● Reducerea imediată a consumului de energie electrică cu circa 60%; ● Reducerea emisiilor de CO2 în atmosferă, astfel apropiind sarcinile asumate de Primăria orașului Ialoveni în reducerea emisiilor gazelor de seră în cadrul Convenției Europene a Primarilor pentru Energie și Climă.
Metode de evaluare (măsurare a efectelor proiectului	Monitorizarea continuă a implementării pusă în responsabilitatea persoanelor civile implicate în proiect. Metoda Comparativă.

Fișa de proiect 6.

Titlul proiectului:	Liderism Verde: Asigurarea Autonomiei Energetice prin Instalarea Sistemului de Panouri Fotovoltaice la Primăria orașului Ialoveni
Scop și obiective	Obiectivul general: Poziționarea Primăriei orașului Ialoveni ca lider în implementarea soluțiilor inovatoare și ecologice la nivel local, inspirând cetățenii și mediul de afaceri să adopte practici similare. Obiectivele specifice: ● Asigurarea independenței și sustenabilității energetice a clădirii primăriei prin utilizarea unei surse de energie regenerabilă, în vederea reducerii semnificative a costurilor de operare și protejării mediului înconjurător; ● Reducerea substanțială a costurilor pentru energie, permițând redirecționarea acestor resurse către alte cheltuieli de dezvoltare a serviciilor publice; ● Diminuarea amprentei de carbon a școlii prin utilizarea energiei curate, contribuind la eforturile locale și naționale de combatere a schimbărilor climatice; ● Îmbunătățirea imaginii publice a instituției și a autorităților locale ca promotoare ale inovației, eficienței și responsabilității față de mediu.
Localizare	Zona de Centru
Instituția responsabilă	Primăria orașului Ialoveni
Grupuri țintă	Personalul din Primărie, cetățenii și contribuabilii
Descrierea proiectului	Prin instalarea unui sistem modern de panouri fotovoltaice, proiectul va asigura producerea energiei electrice necesare pentru consumul propriu direct din sursa solară. Acest lucru va avea un impact dublu: va reduce drastic costurile operaționale cu energia electrică, eliberând resurse financiare pentru alte servicii publice, și va diminua amprenta de carbon a instituției. Implementarea sistemului fotovoltaic contribuie direct la confortul personalului și cetățenilor care vin la audiență, oferind un exemplu practic de utilizare a energiei curate în comunitatea din Ialoveni.
Cost estimative	200 000 lei
Sursa de finanțare	10% APL, 90 % donator extern
Rezultate estimate	● Instalarea și punerea în funcțiune a unui sistem de panouri fotovoltaice de o anumită capacitate (15 kWp) pe acoperișul clădirii; ● Reducerea imediată a consumului de energie electrică cu circa 60%; ● Reducerea emisiilor de CO2 în atmosferă, astfel apropiind sarcinile asumate de Primăria orașului Ialoveni în reducerea emisiilor gazelor de seră în cadrul Convenției Europene a Primarilor pentru Energie și Climă.
Metode de evaluare	Monitorizarea continuă a implementării pusă în responsabilitatea persoanelor

(măsurare a efectelor proiectului	civile implicate în proiect. Metoda Comparativă.

Fișa de proiect 7.

Titlul proiectului:	**Lumina viitorului: tranziție la iluminat stradal eficient și inteligent**
Scop și obiective	Îmbunătățirea calității vieții cetățenilor și eficientizarea gestiunii urbane prin modernizarea integrală a rețelei de iluminat stradal, înlocuind corpurile de iluminat energofage cu tehnologie LED de înaltă eficiență. Acest lucru va genera economii substanțiale la bugetul local și va crește nivelul de siguranță și confort pe tot teritoriul orașului Ialoveni.
Localizare	Orașul Ialoveni
Instituția responsabilă	Primăria orașului Ialoveni
Grupuri țintă	Cetățenii Rezidenți: Toți locuitorii Ialoveniului beneficiază de siguranță sporită pe străzi, de un confort vizual crescut și de un sentiment general îmbunătățit de bunăstare pe timpul nopții. Șoferii și Pietonii: Beneficiază direct de vizibilitate optimă și uniformă pe străzile principale și secundare, reducând riscul de accidente rutiere și pietonale. Mediul de Afaceri Local: Afacerile care funcționează seara (restaurante, magazine, servicii) beneficiază de un mediu urban mai atractiv și mai sigur pentru clienți. Turiștii și Vizitatorii: Percep orașul ca fiind mai modern, sigur și bine organizat. Mediul Înconjurător: Beneficiar pe termen lung, prin reducerea emisiilor de dioxid de carbon și a poluării luminoase nejustificate.
Descrierea proiectului	Realizarea proiectului de modernizare a iluminatului stradal în Ialoveni va începe cu o fază esențială de Audit și Proiectare Tehnică. La etapa de Execuție și Montaj va avea loc demontarea și casarea ecologică a corpurilor de iluminat vechi, urmată de instalarea fizică a noilor sisteme LED de înaltă performanță pe toți stâlpii din oraș. Tot în această fază se vor realiza și lucrările de reparație sau modernizare a rețelei electrice de alimentare, acolo unde este necesar. Paralel cu montajul fizic, are loc Integrarea Sistemului Inteligent (Telegestiune), elementul care transformă proiectul în unul „Smart City”. Se vor monta module de control în fiecare corp LED și se va configura platforma software centrală, care va permite personalului Primăriei să monitorizeze, să regleze intensitatea luminii (dimare) și să programeze iluminatul de la distanță, în funcție de trafic și oră.
Cost estimative	25 000 000 lei
Sursa de finanțare	10% APL, 90 % donator extern

Rezultate estimate	● Reducere Drastică a Consumului: Se estimează o diminuare a consumului de energie electrică cu 60% – 80% la nivelul întregului sistem de iluminat public, ca urmare directă a înlocuirii lămpilor vechi cu sisteme LED. ● Economii Bugetare Semnificative: Eliberarea anuală a unei sume substanțiale din bugetul local, care era anterior alocată plăților pentru energia electrică. Aceste fonduri vor fi redirecționate către alte necesități de dezvoltare urbană și socială. ● Creșterea Siguranței Rutiere și Pietonale: Asigurarea unui nivel de iluminare uniform, optim și conform standardelor, care va reduce riscul de accidente rutiere și va îmbunătăți vizibilitatea pe timp de noapte. ● Reducerea Amprentei de Carbon: Evitarea emiterii unei cantități semnificative de dioxid de carbon (CO_2) în atmosferă anual, contribuind direct la obiectivele de mediu ale Republicii Moldova. ● Modernizarea Infrastructurii: Punerea în funcțiune a unei rețele de iluminat modernă, bazată pe tehnologie Smart, pregătită pentru integrarea viitoare a altor soluții de tip „Smart City” (ex: senzori de trafic, senzori de poluare).
Metode de evaluare (măsurare a efectelor proiectului	Monitorizarea continuă a implementării pusă în responsabilitatea persoanelor civile implicate în proiect. Metoda Comparativă.

Fișa de proiect 8.

Titlul proiectului:	**Ialoveni – Solar Power City**
Scop și obiective	Asigurarea Independenței și Sustenabilității Energetice a Orașului Ialoveni prin Construirea și Racordarea la Rețea a Parcului Fotovoltaic cu o Capacitate Instalată de 1 MW.
Localizare	Zona de Nord-Vest
Instituția responsabilă	Primăria orașului Ialoveni
Grupuri țintă	Comunitatea orașului Ialoveni
Descrierea proiectului	Proiectul vizează construirea unei Centrale Fotovoltaice (PV) cu o capacitate instalată de 1 Megawatt (MW) pe teritoriul administrativ al orașului Ialoveni, reprezentând o investiție strategică majoră în dezvoltarea durabilă și autonomia energetică locală. Centrala va utiliza panouri fotovoltaice de înaltă performanță (panouri de tip monocristalin de 550 Wp sau mai mult), montate pe structuri fixe care maximizează expunerea la soare, conectate la invertoare de înaltă eficiență, de tip on-grid sau central, care vor converti energia solară captată în energie electrică de curent alternativ, compatibilă cu rețeaua națională. Parcul va genera o cantitate anuală estimată de energie electrică de aproximativ 1.200 - 1.400 MWh, suficientă pentru a acoperi necesarul energetic al unui număr semnificativ de instituții publice sau pentru a fi vândută în rețea, asigurând un venit constant către ÎMGLC Ialoveni. Racordarea la sistemul energetic se va face printr-un punct de conexiune

	dedicat, cu instalarea de echipamente de protecție, măsurare și un sistem complex de monitorizare și control de la distanță (SCADA).
Cost estimative	2 000 000 euro
Sursa de finanțare	10% APL, 90 % donator extern
Rezultate estimate	● Instalarea și punerea în funcțiune a unui sistem de panouri fotovoltaice de o anumită capacitate (1 MWp); ● Reducerea imediată a consumului de energie electrică pentru clădirile publice și iluminatul stradal cu 95%. ● Reducerea emisiilor de CO2 în atmosferă (600-800t CO2 pe an), astfel apropiind sarcinile asumate de Primăria orașului Ialoveni în reducerea emisiilor gazelor de seră în cadrul Convenției Europene a Primarilor pentru Energie și Climă. ● Generarea unui flux anual de venituri din vânzarea energiei electrice, contribuind la creșterea bugetului local. ● Generarea de locuri de muncă temporare pe durata construcției și de locuri de muncă permanente (2-3 posturi) pentru mentenanța și operarea parcului. ● Utilizarea Eficientă a Terenului: Valorificarea unui teren care altfel ar fi fost neproductiv sau slab utilizat.
Metode de evaluare (măsurare a efectelor proiectului	Monitorizarea continuă a implementării pusă în responsabilitatea persoanelor civile implicate în proiect. Metoda Comparativă.

Fișa de proiect 9.

Titlul proiectului:	**Construcția Sălii Festive Multifuncționale – Spațiu Esențial pentru Educație, Cultură și Comunitate, la Grădinița Nr. 5 „Regina Maria”**
Scop și obiective	Crearea unui Spațiu Dedicat pentru Dezvoltare: Asigurarea unui mediu optim și sigur pentru desfășurarea serbărilor, spectacolelor, concursurilor și a altor evenimente care stimulează creativitatea, talentele artistice și încrederea în sine a copiilor. Punerea la dispoziție a unui spațiu versatil, care poate fi utilizat și pentru activități sportive și de gimnastică pe vreme nefavorabilă, contribuind la dezvoltarea fizică. Îmbunătățirea Relației Comunitare: Crearea unui centru comunitar care poate găzdui evenimente și întâlniri cu părinții și membrii comunității, consolidând legătura dintre grădiniță, familie și societatea locală. Modernizarea Infrastructurii: Extinderea spațiului util al grădiniței cu o structură nouă și modernă, adaptată standardelor actuale de siguranță și funcționalitate.
Localizare	Zona de SUD
Instituția responsabilă	Primăria orașului Ialoveni
Grupuri țintă	497 de copii de la Grădinița Nr. 5 „Regina Maria”, inclusiv 52 de copii cu

	cerințe educaționale speciale (CES) și 63 de specialiști.
Descrierea proiectului	În cadrul proiectului este vizată zona veche degradată a orașului, care necesită de urgență reabilitare. Implementarea proiectului în cauză va asigura în primul rând confortul termic al copiilor și personalului pe timpul rece.
Cost estimative	2 000 000 lei
Sursa de finanțare	50% APL, 50 % donator extern
Rezultate estimate	Construcție Finalizată și Echipată: Realizarea unei săli festive noi, moderne, complet funcționale, cu o suprafață utilă suficientă pentru a găzdui toți copiii și părinții Dotări Tehnice: Sala va fi dotată cu echipament audio-video (sistem de sonorizare, proiector) și iluminat scenic, adecvat pentru spectacole și proiecții Spațiu Polivalent: Crearea unui spațiu versatil, care poate fi transformat rapid din sală de spectacole în sală de sport/gimnastică sau spațiu de întrunire, printr-un mobilier modular și ușor de gestionat Dezvoltare Artistică și Socială: Asigurarea unui cadru adecvat pentru desfășurarea regulată și în condiții optime a serbărilor, pieselor de teatru, și a orelor de muzică și dans. Îmbunătățirea Imaginii Instituției: Grădinița „Regina Maria” se va poziționa ca o instituție modernă, cu dotări complete, crescându-și atractivitatea și reputația în rândul comunității Ialoveni.
Metode de evaluare (măsurare a efectelor proiectului	Monitorizarea continuă a implementării pusă în responsabilitatea persoanelor civile implicate în proiect. Metoda Comparativă.

Fișa de proiect 10.

Titlul proiectului:	**Amenajarea scuarului din Strada Basarabia**
Scop și obiective	Amenajarea unei zone de agrement prin crearea unor spații mai prietenoase, sigure și atractive, pentru un nivel de trai mai bun a locuitorilor.
Localizare	Zona de SUD
Instituția responsabilă	Primăria orașului Ialoveni
Grupuri țintă	Beneficiari direcți: Locuitorii Străzii Basarabia și a Zonelor Adiacente. Copiii și Tinerii: Vor beneficia de terenul de joacă și de sport modern și sigur, esențial pentru dezvoltarea fizică și socializare. Părinții, Bunicii și Îngrijitorii: Vor avea un spațiu sigur și controlat unde își pot supraveghea copiii și se pot relaxa pe mobilierul urban.
Descrierea proiectului	Amenajarea unei zone de agrement prin crearea unor spații mai prietenoase, sigure și atractive, pentru un nivel de trai mai bun a locuitorilor: construirea rețelelor inginerești (sistem electric, apeduct, havuz, sistem de irigare), amenajarea spațiilor verzi cu gazon, arbori și arbuști, amenajarea terenului de

	joacă și sport de care vor beneficia și copii, instalarea mobilierului urban și construcția unei parcări.
Cost estimative	4 006 260 lei
Sursa de finanțare	10% APL, 90 % donator extern
Rezultate estimate	1. Spațiu de Agrement Reabilitat: Crearea unui scuar complet amenajat și modernizat pe strada Basarabia, care devine o zonă funcțională de relaxare. 2. Infrastructură Inginerească Nouă: ● Sistem de Iluminat Modern: Rețea electrică nouă și funcțională cu corpuri de iluminat eficiente, care asigură siguranța pe timp de noapte. ● Rețea de Apă și Irigare: Un sistem de apeduct și sistem automatizat de irigare instalat pentru a susține spațiile verzi. ● Element Acvatic: Un havuz funcțional (fântână arteziană), care adaugă valoare estetică și asigură un microclimat plăcut. 3. Echipament Urban: Instalarea unui set complet de mobilier urban nou (bănci, coșuri de gunoi, rastele pentru biciclete). 4. Amenajări Peisagistice: Crearea de spații verzi extinse cu gazon, arbori și arbuști, asigurând o zonă verde matură. 5. Parcare pentru 18 automobile
Metode de evaluare (măsurare a efectelor proiectului	Monitorizarea continuă a implementării pusă în responsabilitatea persoanelor civile implicate în proiect. Metoda Comparativă.

Fișa de proiect 11.

Titlul proiectului:	**Amenajarea drumului de acces și a parcărilor către Piața Agroindustrială Ialoveni, cu ieșirea la Strada Nicolae Testemiţeanu, orașul Ialoveni**
Scop și obiective	Scopul principal al acestui proiect este optimizarea infrastructurii de acces și fluidizarea traficului către și dinspre centrul orașului Ialoveni, asigurând astfel condiții de tranzacționare mai sigure, mai eficiente și mai civilizate pentru comercianți, cumpărători și vizitatori.
Localizare	Zona de SUD
Instituția responsabilă	Primăria orașului Ialoveni
Grupuri țintă	Comercianții, producătorii locali și vizitatorii pieței agroindustriale. Locuitorii zonei Bozu, inclusiv Str. N. Testemițeanu și a zonelor adiacente care vor beneficia de fluidizarea traficului, de reducerea ambuteiajelor și de eliminarea parcărilor neautorizate care blocau anterior accesul în zonă.
Descrierea proiectului	1. Îmbunătățirea Accesibilității și Siguranței Rutiere: - Asigurarea unui drum de acces modern, bine semnalizat și durabil (cu suprafață rezistentă) care să facă legătura eficientă între Str. Nicolae Testemițeanu și piață; - Reducerea riscului de accidente rutiere și pietonale în zona pieței prin

	delimitarea clară a fluxurilor de trafic și pietoni. 2. Fluidizarea Traficului și Reducerea Blocajelor: - Crearea unui număr suficient de locuri de parcare organizate și moderne, care să absoarbă fluxul de vehicule al clienților și comercianților; - Eliminarea aglomerației și a parcării haotice pe strada principală (N. Testimițeanu) și în zonele adiacente pieței, îmbunătățind circulația generală în oraș. 3. Creșterea Eficienței Economice și a Atractivității Pieței: - Îmbunătățirea experienței clienților și a condițiilor de lucru ale comercianților, ceea ce contribuie la creșterea volumului de tranzacții și la dezvoltarea economică a pieței; - Poziționarea Pieței Agroindustriale ca un pol comercial civilizat și accesibil, aliniat la standardele de infrastructură urbană modernă.
Cost estimative	5 271 970 lei
Sursa de finanțare	10% APL, 90 % donator extern
Rezultate estimate	Drum de Acces Modernizat: Construcția unui drum de acces nou de la strada N. Testimițeanu către piață, cu o fundație stabilă și o suprafață de rulare durabilă Parcare Organizată: Amenajarea unui spațiu de parcare dimensionat corespunzător, cu un număr prestabilit de locuri (50 locuri), incluzând locuri dedicate persoanelor cu dizabilități. Fluidizarea Traficului: Reducerea semnificativă a ambuteiajelor și a blocajelor rutiere pe Str. N. Testimițeanu, generate anterior de căutarea locurilor de parcare sau de parcarea neregulamentară. Creșterea Atractivității Pieței: Îmbunătățirea experienței clienților prin acces facil și parcare rapidă, ceea ce poate duce la o creștere a numărului de vizitatori și a volumului de tranzacții.
Metode de evaluare (măsurare a efectelor proiectului	Monitorizarea continuă a implementării pusă în responsabilitatea persoanelor civile implicate în proiect. Metoda Comparativă.

Fișa de proiect 12.

Titlul proiectului:	**Conectivitate și Mobilitate prin construcția drumului de ocolire str. L. Rebreanu – str. Grădinilor (continuare), în orașul Ialoveni**
Scop și obiective	Drumul de ocolire cuprinde Str. L. Rebreanu și Str. Grădinilor (prin livada de nuci). Are ca scop decongestionarea rutieră a Străzii Alexandru cel Bun (centrul or. Ialoveni) și ca rezultat sporirea calității vieții a cetățenilor din zona centrală. Totodată va face mai ușor accesul pentru locuitorii din Sect. Pietre, Albeni, Chersăcel, Livada și Policlinica cu efect de dezvoltare urbană a acestor sectoare și revitalizare socială și economică a orașului.
Localizare	Zona de Nord-Est – Zona Centru
Instituția responsabilă	Primăria orașului Ialoveni

Grupuri țintă	Peste 10 mii de locuitori și persoane care tranzitează sectoarele Centru și Bozu din orașul Ialoveni.
Descrierea proiectului	Construirea pistei pentru biciclişti cu lungimea de 2610m, pentru tranzitarea Str. Alexandru cel Bun - Str. Liviu Rebreanu - Str. Grădinilor - Str. Basarabia, cu acces către zona de agrement Teatrul de vară din sectorul Bozu a orașului Ialoveni și construirea drumului de ocolire cu lungimea de 1260m, pentru asigurarea interconexiunii mai multor sectoare ale orașului Ialoveni.
Cost estimative	8 998 715 lei
Sursa de finanțare	15% APL, 85 % ONDRL
Rezultate estimate	● Construcția drumului de ocolire complet funcțional, cu o lungime de 1.260 de metri ● Construirea pistei pentru biciclişti cu o lungime totală de 2.610 metri ● Timp Redus de Tranzit: Scurtarea timpului de deplasare pentru locuitorii din sectoarele menționate care doresc să ajungă în alte părți ale orașului. ● Siguranța Bicicliștilor și Pietonilor: Creșterea substanțială a siguranței prin separarea fluxului de biciclişti de traficul auto, datorită pistei dedicate ● Decongestionarea Rutieră: Reducerea semnificativă a traficului de tranzit și a ambuteiajelor pe strada Alexandru cel Bun (zona centrală).
Metode de evaluare (măsurare a efectelor proiectului	Monitorizarea continuă a implementării pusă în responsabilitatea persoanelor civile implicate în proiect. Metoda Comparativă.

8. Implementarea, monitorizarea și evaluarea strategiei

8.1. Implementarea Strategiei

8.1.1. Structura de coordonare:

Pentru a asigura o guvernanță eficientă și participativă a procesului de implementare, se va constitui:

Unitatea de Implementare a Strategiei (UIS) – un mecanism interinstituțional cu rol de coordonare, monitorizare și facilitare a procesului strategic. UIS va funcționa sub egida Primarului Ialoveni, cu următoarea componență:

- Reprezentanți ai administrației publice locale *(inclusiv responsabili de urbanism, investiții, mediu, protecție socială, sănătate și educație)*;
- Membri ai Consiliului Local, cu rol consultativ;
- Reprezentanți ai instituțiilor de învățământ din oraș *(liceu, școli profesionale, centre de formare)*;
- Actori din mediul de afaceri local *(asociații de antreprenori, investitori, cooperative)*;
- ONG-uri active în domenii relevante *(mediu, tineret, incluziune socială, patrimoniu)*;

Responsabilități principale ale UIS:

- Elaborarea și actualizarea Planurilor Anuale de Acțiune;
- Prioritizarea proiectelor în funcție de impact, fezabilitate și surse de finanțare
- Facilitarea accesului la fonduri externe (PNRR România, IPA III, Horizon Europe, etc.)
- Asigurarea transparenței și comunicării publice prin platforme digitale și consultări periodice

UIS va fi sprijinită de un secretariat tehnic, cu atribuții în colectarea datelor, redactarea documentelor și organizarea întâlnirilor.

8.1.2. Planificare operațională:

Strategia va fi pusă în aplicare printr-un sistem de planificare anuală, care va permite adaptarea la contextul local și la oportunitățile de finanțare emergente.

Planurile Anuale de Acțiune (PAA) vor include:

- Obiective specifice, corelate cu direcțiile strategice;
- Indicatori de performanță (cantitativi și calitativi);
- Termene de realizare și etape intermediare;
- Bugete estimative și surse de finanțare.

Fișele de implementare ale proiectelor vor conține:

- Descrierea intervenției și justificarea strategică;
- Partenerii implicați (publici, privați, internaționali);
- Sursa de finanțare (buget local, fonduri externe, granturi, PPP);
- Riscuri anticipate și măsuri de mitigare;
- Responsabili de implementare și monitorizare.

Pentru proiectele majore (ex. infrastructură, digitalizare, eficiență energetică), se vor elabora *studii de fezabilitate*, *analize cost-beneficiu* și *planuri de sustenabilitate post-implementare*.

8.1.3. Parteneriate și finanțare:

Ialoveni va promova o abordare colaborativă, bazată pe parteneriate strategice și diversificarea surselor de finanțare.

Parteneriate instituționale:

- Cu ministere și agenții naționale;
- Cu autorități locale din România pentru proiecte transfrontaliere;
- Cu universități și centre de cercetare pentru inovare și formare.

Parteneriate comunitare și economice:

- Cu asociații de antreprenori, cooperative agricole, clustere IT;
- Cu ONG-uri locale și internaționale pentru dezvoltare și mobilitate urbană, incluziune socială, ecologie urbană, educație civică etc.

Surse de finanțare vizate:

- Bugetul local și fonduri alocate prin Legea bugetului de stat;
- Fonduri europene: IPA III, Interreg NEXT România–Moldova, Horizon Europe, LIFE, etc.
- Granturi internaționale: UNDP, GIZ, AfD, Swiss Cooperation, etc.
- Parteneriate public-private (PPP) pentru proiecte de infrastructură și servicii publice

Se va crea un Portofoliu de Proiecte Prioritare, structurat pe domenii (mobilitate, mediu, digitalizare, educație, economie locală), cu documentație pregătită pentru apeluri de finanțare și matchmaking instituțional.

8.2. Monitorizarea Strategiei

8.2.1. Sistem de indicatori:

Pentru a urmări eficient progresul implementării, se va institui un:

Tablou de Bord Strategic – un instrument integrat de monitorizare, care va include:

- Indicatori cantitativi: număr de proiecte finalizate, kilometri de drum reabilitați, gospodării racordate la rețele publice, locuri de muncă create, fonduri atrase etc.
- Indicatori calitativi: gradul de satisfacție al cetățenilor, nivelul de participare publică, impactul asupra incluziunii sociale, percepția asupra serviciilor publice

Structura indicatorilor:

- Grupare pe piloni strategici (ex. infrastructură, mediu, economie locală, educație, guvernanță)
- Aliniere cu:
  - Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (SDG) – în special SDG 11 (comunități durabile), SDG 9 (infrastructură și inovare), SDG 13 (acțiune climatică);
  - Cerințele UE – în contextul IPA III, Interreg NEXT și viitoarelor cerințe de preaderare;
  - Prioritățile naționale – conform Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030" și Planului de Acțiuni al Guvernului

Responsabilitate:

- UIS va colecta datele trimestrial, cu sprijinul direcțiilor din Primărie și al partenerilor de proiect;
- Datele vor fi validate și agregate într-un format standardizat, compatibil cu cerințele de raportare europeană

8.2.2. Raportare periodică:

Pentru a asigura transparență și adaptabilitate, UIS va elabora:

Rapoarte semestriale și anuale, care vor include:

- Stadiul implementării fiecărui proiect strategic;
- Progresul pe obiective și indicatori;
- Gradul de absorbție a fondurilor (locale, naționale, internaționale);
- Dificultăți întâmpinate (tehnice, financiare, instituționale);
- Propuneri de ajustare a planurilor de acțiune.

Formatul rapoartelor:

- Infografice și hărți de progres pentru vizualizare intuitivă;
- Analize comparative între perioade;
- Recomandări pentru decidenți și parteneri.

Publicare și diseminare:

- Rapoartele vor fi publicate pe pagina oficială a Primăriei Ialoveni;

- Vor fi prezentate în cadrul ședințelor publice și consultărilor comunitare;
- Se vor transmite către autoritățile centrale și partenerii internaționali.

8.2.3. Platformă digitală:

Pentru a facilita implicarea cetățenilor și accesul la informații, se va dezvolta o:

Platformă online de transparență, integrată în site-ul oficial al Primăriei Ialoveni, cu următoarele funcționalități:

- Harta interactivă a proiectelor – cu stadiu de implementare, buget, parteneri și termene;
- Tablou de Bord public – cu indicatori actualizați trimestrial;
- Secțiune de feedback – unde cetățenii pot trimite sugestii, sesizări sau idei de proiecte;
- Bibliotecă strategică – cu toate documentele relevante: strategie, planuri anuale, rapoarte, fișe de proiect

Tehnologie și interoperabilitate:

- Platforma va fi compatibilă cu standardele de guvernanță digitală și va putea fi integrată cu viitoarele sisteme naționale (ex. e-Guvernare, e-Achiziții)
- Se va asigura accesibilitate pentru persoane cu dizabilități și interfață mobilă

8.3. Evaluarea Strategiei

Evaluarea reprezintă o componentă esențială a ciclului strategic, asigurând învățarea instituțională, adaptarea continuă și fundamentarea deciziilor viitoare. În cazul Ialoveni, evaluarea va fi realizată în două etape principale, cu implicarea experților, a comunității și a partenerilor strategici.

8.3.1. Evaluare intermediară:

Moment de referință: Anul 2027 – mijlocul perioadei strategice

Tip de evaluare: Evaluare externă, realizată de o echipă de experți independenți (din mediul academic, consultanți în politici publice, specialiști în dezvoltare locală)

Obiective:

- Analiza gradului de realizare a obiectivelor intermediare;
- Identificarea proiectelor cu risc de neimplementare sau impact redus;
- Reconfigurarea intervențiilor nefuncționale (prin ajustarea bugetelor, parteneriatelor sau calendarului);
- Integrarea noilor oportunități apărute (ex. apeluri de finanțare, tehnologii emergente, parteneriate internaționale).

Metodologie:

- Interviuri cu responsabilii de proiect și membri UIS;
- Analiza documentelor strategice și rapoartelor de progres;
- Sondaje de opinie în rândul cetățenilor și actorilor locali;
- Ateliere de lucru cu stakeholderii pentru validarea constatărilor.

Rezultat: Raport de evaluare intermediară, cu recomandări pentru ajustarea Planurilor Anuale de Acțiune și actualizarea Portofoliului de Proiecte Prioritare

8.3.2. Evaluare finală:

Moment de referință: Anul 2030 – finalul perioadei strategice

Tip de evaluare: Evaluare de impact, cu accent pe rezultate, sustenabilitate și lecții învățate

Obiective:

- Determinarea gradului de realizare a obiectivelor strategice;
- Analiza efectelor asupra dezvoltării locale (economică, socială, ecologică, instituțională);
- Identificarea factorilor de succes și a obstacolelor întâmpinate;
- Formularea lecțiilor învățate pentru următoarea strategie (2031–2039).

Dimensiuni analizate:

- Impactul asupra calității vieții locuitorilor;
- Evoluția capacității administrative și a guvernanței locale;
- Gradul de atragere a fondurilor externe și de consolidare a parteneriatelor;
- Contribuția la obiectivele naționale și europene de dezvoltare durabilă.

Rezultat: Raport de evaluare finală, care va fundamenta procesul de elaborare a noii strategii și va fi transmis autorităților centrale, partenerilor internaționali și comunității locale.

8.3.3. Consultare publică:

Pentru a asigura legitimitatea și relevanța procesului de evaluare, se vor organiza:

Sesiuni de consultare publică, în format fizic și online, cu participarea:

- Cetățenilor din toate cartierele orașului;
- Reprezentanților ONG-urilor, mediului de afaceri și instituțiilor publice;
- Tinerilor, seniorilor și grupurilor vulnerabile.

Formate propu**se:**

- Forumuri comunitare tematice (mobilitate, mediu, educație, economie);
- Chestionare online și sondaje de satisfacție;
- Ateliere de co-creare pentru direcțiile viitoare.

Scop:

- Validarea concluziilor evaluărilor;
- Co-crearea viziunii pentru următoarea strategie;
- Consolidarea încrederii între administrație și cetățeni.

8.4. Mecanisme de revizuire

Pentru a asigura relevanța continuă și adaptabilitatea Strategiei de dezvoltare durabilă a orașului Ialoveni, documentul de aprobare va include un mecanism formal de revizuire, activabil în condiții excepționale sau în contextul unor oportunități strategice.

8.4.1. Principii de revizuire:

Revizuirea va fi guvernată de următoarele principii:

- **Flexibilitate** – capacitatea de a adapta obiectivele și proiectele fără a compromite viziunea strategică;
- **Relevanță** – menținerea alinierii cu politicile naționale, europene și internaționale;
- **Reziliență** – capacitatea de reacție la crize și perturbări sistemice;
- **Proactivitate** – integrarea rapidă a oportunităților de finanțare, parteneriat sau inovare.

8.4.2. Situații care activează mecanismul de revizuire:

Mecanismul va putea fi activat în următoarele cazuri:

- ***Schimbări legislative sau de politici publice***, care afectează:
    - Prioritățile de investiții;
    - Criteriile de eligibilitate pentru finanțare;
    - Normele de mediu, urbanism, digitalizare sau incluziune.
- ***Crize economice, sociale sau de mediu***, precum:
    - Recesiuni sau instabilitate macroeconomică;
    - Pandemii, migrații masive, conflicte regionale;
    - Dezastre naturale, schimbări climatice, poluare severă.
- ***Apariția unor oportunități majore de finanțare***, inclusiv:
    - Programe europene sau internaționale cu apeluri competitive;
    - Inițiative bilaterale sau transfrontaliere (ex. România–Moldova);
    - Parteneriate public-private sau granturi tematice.

8.4.3. Procedura de revizuire:

Inițierea procesului:

- UIS propune activarea mecanismului, cu justificare documentată;

- Propunerea este analizată de Consiliul Local și validată prin hotărâre.

Etapele revizuirii:

1. Analiza impactului schimbării asupra obiectivelor și proiectelor;
2. Consultarea stakeholderilor relevanți (instituții, cetățeni, parteneri);
3. Reformularea obiectivelor, indicatorilor și fișelor de proiect afectate;
4. Actualizarea Planurilor Anuale de Acțiune și a Portofoliului de Proiecte.

Publicare și comunicare:

- Versiunea revizuită a Strategiei va fi publicată pe site-ul Primăriei;
- Se vor organiza sesiuni de informare și consultare publică.

9. Concept de finanțare

SDSEI 2026–2031 recunoaște finanțarea drept un pilon esențial pentru implementarea proiectelor și acțiunilor din diverse domenii, inclusiv infrastructură urbană, educație, sănătate, mediu, economie locală, servicii sociale, etc.

Acest capitol prezintă un cadru pragmatic pentru identificarea și accesarea surselor de finanțare disponibile autorităților APL a orașului Ialoveni. Accentul se pune pe diversificarea resurselor pentru a minimiza dependența de bugetul local și a maximiza impactul investițiilor, în conformitate cu prioritățile naționale și europene.

Surse Interne de Finanțare

Bugetul Local: Veniturile din taxe locale (impozite pe proprietate, taxe pentru servicii), amenzi și dividende din activitatea agenților economici reprezintă baza financiară. În 2023, bugetul orașului Ialoveni a fost estimat la 61337,0 mii lei, cu prioritate pentru întreținerea infrastructurii (drumuri, iluminat public) și servicii esențiale. Oportunități: Optimizarea colectării taxelor prin digitalizare (ex. aplicații mobile pentru plăți) poate crește veniturile cu 10-15%.

Transferuri de la Bugetul de Stat: Subvenții pentru educație, sănătate și protecția socială, precum și fonduri pentru proiecte de dezvoltare regională. Programul Național de Dezvoltare Regională și Locală (PNDRL) al Guvernului Republicii Moldova oferă granturi pentru infrastructură rural-urbană. Oportunități: Aplicarea anuală pentru alocări suplimentare, cu focus pe proiecte care aliniază cu Strategia Națională de Dezvoltare 2030 (ex. modernizarea școlilor sau centrelor medicale).

Împrumuturi Locale: Acces la credite de la bănci comerciale moldovenești (ex. Moldindconbank, Victoriabank) pentru investiții în echipamente sau construcții. Oportunități: Utilizarea garanțiilor pentru rate de dobândă reduse, cu termen de rambursare până la 10 ani, ideal pentru proiecte de eficiență energetică în clădiri publice.

Surse Externe de Finanțare

Fonduri Europene: Prin Instrumentul de Vecinătate, Dezvoltare și Cooperare Internațională (NDICI) și programele ENI/Instrumentul de Asistență pentru Preaderare (IPA), orașul Ialoveni poate accesa granturi pentru proiecte transfrontaliere. Oportunități: Participarea în apeluri de proiecte deschise, cu cofinanțare locală de 10-20%. Pași: Înregistrarea pe platforma EU, scrierea și depunerea propunerilor de proiecte în contextul apelurilor de proiecte lansate pe programe de finanțare transfrontaliere și transnaționale la nivel european (Interreg), colaborarea cu Ministerul Dezvoltării Regionale pentru pregătirea dosarelor.

Instituții Financiare Internaționale: Banca Mondială, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) și Fondul Monetar Internațional (FMI) oferă împrumuturi și granturi pentru proiecte în infrastructură și mediu. Oportunități: Împrumuturi cu dobânzi scăzute (sub 2%) și perioade de grație, accesibile prin intermediul Guvernului. Pentru Ialoveni, prioritate ar fi pe proiecte de reducere a emisiilor de carbon (ex. parcuri fotovoltaice).

Organizații Internaționale și ONG-uri: Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP), UNICEF și fundații precum Soros Moldova oferă granturi pentru educație, sănătate și incluziune socială. Exemple: Granturi pentru centre de zi pentru copii sau programe de reciclare. Oportunități: Aplicări directe prin portaluri online, cu termene anuale; cofinanțare minimă. Pași: Identificarea partenerilor locali pentru proiecte comune.

Parteneriate și Alte Oportunități

Pentru a diversifica finanțarea, se propun pentru orașul Ialoveni modele colaborative ce pot fi exploatate, reducând povara bugetară.

Parteneriate Public-Private (PPP): Colaborări cu companii private pentru proiecte de infrastructură (ex. construcția de parcări sau centre comerciale cu beneficii mutuale). Oportunități: Modelul "build-operate-transfer" pentru investiții în energie regenerabilă, cu garanții de rentabilitate pe 15-20 ani.

Donații și Crowdfunding: Platforme internaționale (ex. GlobalGiving) pentru campanii de strângere de fonduri pentru proiecte culturale sau de mediu. Oportunități: Campanii locale pentru evenimente comunitare, cu țintă de 50.000 - 100.000 lei per proiect.

Fonduri pentru Dezvoltare Durabilă: Inițiative precum Green Climate Fund pentru proiecte de adaptare la schimbările climatice (ex. reîmpăduriri sau sisteme de irigație). Oportunități: Acces prin Ministerul Mediului, cu focus pe zone rurale din Ialoveni.

Prin adoptarea acestui concept, orașul Ialoveni poate transforma provocările financiare în oportunități de creștere sustenabilă, contribuind la dezvoltarea regională și națională. Implementarea necesită angajamentul politic și tehnic, cu revizuiri anuale pentru adaptare la contextul economic.

Observații finale

Strategia de dezvoltare socio-economică a orașului Ialoveni pentru perioada 2026–2031 reprezintă un instrument esențial de planificare și orientare a administrației locale, fundamentat pe principiile dezvoltării durabile și pe obiectivele de integrare europeană. În baza analizelor realizate și a direcțiilor de intervenție stabilite, se pot formula următoarele observații finale:

1. Coerența strategică

- Documentul asigură alinierea la strategiile naționale și europene, inclusiv „Moldova Europeană 2030”, Planul Național de Dezvoltare 2025–2027 și Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.
- Orașul Ialoveni își consolidează rolul de centru urban dinamic, periurban capitalei, cu potențial de integrare metropolitană și conectare la coridoarele europene de transport și logistică.

2. Necesitatea implementării riguroase

- Planul de acțiuni și portofoliul de proiecte trebuie să fie aplicate consecvent, cu respectarea termenelor și responsabilităților stabilite.
- Indicatorii de dezvoltare reprezintă repere obligatorii pentru evaluarea progresului și pentru ajustarea intervențiilor.
- Monitorizarea periodică și raportarea transparentă vor asigura credibilitatea procesului și implicarea comunității.

3. Dinamismul dezvoltării pe termen mediu

- Strategia nu trebuie privită ca un document static, ci ca un cadru dinamic, capabil să răspundă schimbărilor economice, sociale și demografice.
- Flexibilitatea în adaptarea proiectelor și capacitatea de a valorifica oportunitățile de finanțare externe (IPA III, Interreg, EU4Moldova, etc.) sunt factori decisivi pentru succes.

4. Parteneriate și cooperare

- Relațiile de înfrățire și cooperare internațională oferă orașului Ialoveni acces la expertiză, resurse și rețele europene.
- Consolidarea parteneriatelor cu Chișinău și cu localitățile învecinate va sprijini integrarea metropolitană și dezvoltarea infrastructurii comune.

5. Dimensiunea comunitară

- Strategia trebuie să fie un instrument de mobilizare a cetățenilor, mediului de afaceri și organizațiilor civice.
- Creșterea calității vieții, protecția mediului și promovarea identității culturale sunt obiective care pot fi atinse doar prin implicarea activă a comunității.

6. Concluzie generală

SDSEI 2026–2031 oferă orașului Ialoveni un cadru clar și coerent pentru modernizare, competitivitate și reziliență. Implementarea sa consecventă, monitorizarea atentă și implicarea partenerilor locali și internaționali vor transforma orașul într-un model de dezvoltare urbană sustenabilă, adaptată contextului național și european.